SUNDHEDSSTYRELSEN

SDU
STATENS INSTITUT FOR FOLKESUNDHED

Risikoadfærd blandt unge og konsekvenser for uddannelse og beskæftigelse

En analyse af data fra Ungdomsprofilen 2014 og danske registre

Risikoadfærd blandt unge og konsekvenser for uddannelse og beskæftigelse
– En analyse af data fra Ungdomsprofilen 2014 og danske registre

© Sundhedsstyrelsen, 2023
Publikationen kan frit refereres
med tydelig kildeangivelse.

Rapporten er udarbejdet for Sundhedsstyrelsen
af Statens Institut for Folkesundhed, SDU
Forfattere:
Simone Gad Kjeld, Ph.d. studerende
Maja Bramming, Adjunkt
Janne Tolstrup, Professor

Intern review: Veronica Pisinger, Forsker,
Statens Institut for Folkesundhed

Sundhedsstyrelsen
Islands Brygge 67
2300 København S

www.sst.dk

Elektronisk ISBN: 978-87-7014-553-4

Sprog: Dansk
Version: 01
Versionsdato: 24. februar 2023

Design og layout: Sundhedsstyrelsen
Foto: Adobe Stock

Udgivet af Sundhedsstyrelsen
Juni 2023

Forord

Ungdommen er karakteriseret som en periode med en høj grad af risikovillighed, og unge er særligt påvirkelige fra deres omgivende miljø i forhold til at afprøve forskellige former for risikoadfærd. Forskning og forebyggelsesindsatser er ofte rettet mod én type af risikoadfærd, for eksempel rygning eller et problematisk alkoholforbrug. Der er i de senere år kommet en stigende interesse for at undersøge, på hvilken måde unges risikoadfærd udfolder sig og ophober sig blandt bestemte grupper, kompleksiteten i unges rusmiddeladfærd og konsekvenserne af denne adfærd på kortere og længere sigt.

Rapporten *Risikoadfærd blandt unge og konsekvenser for uddannelse og beskæftigelse* er todelt. Dels giver rapporten et nuanceret indblik i risikoadfærdsmønstre blandt 15-24-årige på ungdomsuddannelser i Danmark, hvor grupper af unge med forskellige typer af risikoadfærdsmønstre er identificeret baseret på en række indikatorer relateret til rusmidler. Grupperne karakteriseres yderligere i forhold til forskellige helbreds- og trivselsindikatorer. Herudover beskriver rapporten, hvilken betydning forskellige risikoadfærdsmønstre har for de unges gennemførelse af en ungdomsuddannelse, deres afsluttende karakterer i gymnasiet, om gymnasieelever går i gang med eller gennemfører en videregående uddannelse, og om erhvervsskoleelever får beskæftigelse.

Resultaterne i denne rapport er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 70.682 elever på gymnasiale uddannelser og 5.197 elever på erhvervsuddannelser, som kobles med en række nationale administrative registre. Det er dermed muligt at se, hvordan unge med forskellige risikoadfærdsmønstre i 2014 – som var i gang med deres ungdomsuddannelse – lykkedes med at gennemføre denne uddannelse, og deres efterfølgende forløb i uddannelsessystemet eller på arbejdsmarkedet.

Rapporten henvender sig til kommuner, beslutningstagere og andre, der interesserer sig for unges brug af rusmidler og senere konsekvenser relateret til uddannelse og beskæftigelse. Håbet med rapporten er desuden, at undersøgelsens resultater kan benyttes i planlægningen af indsatser og i det forebyggende arbejde rettet mod unges brug af rusmidler i Danmark.

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning

Denne undersøgelse har to formål. For det første identificeres grupper af unge med forskellige risikoadfærdsmønstre målt med brug af rusmidler. De identificerede grupper karakteriseres samtidig i forhold til sociodemografi, fysisk helbred og anden sundhedsadfærd, mental sundhed, skoleliv, sociale relationer og belastninger i familien. For det andet undersøges, hvilken betydning forskellige risikoadfærdsmønstre har for unges uddannelsesgennemførelse og beskæftigelse. Resultaterne er baseret på data fra deltagere i Ungdomsprofilen 2014, som inkluderer unge på gymnasier og erhvervsskoler, og en sammenføring med registerdata. Eleverne er fulgt seks år efter deres besvarelse af Ungdomsprofilen 2014. Ved brug af latent klasseanalyse er det muligt at identificere og karakterisere grupper af unge med forskellige risikoadfærdsmønstre ud fra deres besvarelser på en række indikatorer relateret til rusmiddelforbrug. Latentklasseanalysen blev foretaget separat for gymnasieelever og erhvervsskoleelever og separat for piger og drenge. Analyserne identificerede fire grupper med forskellige grader af risikoadfærd, der ligner hinanden på tværs af køn, blandt både erhvervsskoleelever og gymnasieelever. Grupperne deler dog ikke de samme karakteristika på tværs af de to uddannelsestyper. De fire risikoadfærdsgrupper på gymnasier har fået tildelt navnene: lavrisikoadfærd, alkoholrelateret risikoadfærd, eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd. De fire risikoadfærdsgrupper på erhvervsskoler har fået tildelt navnene: lavrisikoadfærd, eksperimentel risikoadfærd, tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd.

De fire risikoadfærdsgrupper på gymnasier

Lavrisikoadfærd: Denne gruppe er karakteriseret ved, at langt størstedelen drikker alkohol, men ingen binge-drikker eller drikker over 10 genstande på en typisk uge. Derudover udviser unge i denne gruppe ikke andre former for rusmiddelrelateret risikoadfærd. Lavrisikoadfærdsgruppen er den største af de fire grupper, og 38% af drenge og 50% af piger tilhører denne gruppe. Gruppen er yderligere karakteriseret ved at have en større andel af indvandrere og efterkommere sammenlignet med de andre risikoadfærdsgrupper.

Generelt tegner der sig et billede af en gruppe, der klarer sig godt på de fleste helbreds- og trivselsindikatorer. En stor andel viser tegn på god mental sundhed, har høj skoletilfredshed, klarer sig godt i skolen, føler støtte fra lærere og er fortrolige med deres forældre. Til gengæld er der færre i gruppen med lavrisikoadfærd, der føler fortrolighed med deres venner, sammenlignet med de andre risikoadfærdsgrupper. Ligeledes er færre i denne gruppe fysisk aktive i fritiden sammenlignet med gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd. En relativt set lille andel rapporterer belastninger i familien.

Alkoholrelateret risikoadfærd: Alle i denne gruppe drikker alkohol, og samtidig er der en relativt set stor andel, der binge-drikker ofte og drikker mere end 10 genstande på en typisk uge. Derudover er der ikke mange unge i denne gruppe, der udviser anden form for rusmiddelrelateret risikoadfærd. En femtedel (20%), blandt både drenge og piger, tilhører denne gruppe.

Generelt ser det ud til, at unge med alkoholrelateret risikoadfærd klarer sig bedst i forhold til mental sundhed sammenlignet med de andre grupper – især blandt drenge. Der er færre, der føler sig stressede, oplever psykiske symptomer (ked af det, irritabel/dårligt humør, nervøs) eller føler sig ensomme. Derudover har unge med alkoholrelateret risikoadfærd et godt selvvurderet helbred, og en markant større andel er fysisk aktive i deres fritid. En stor andel af unge med alkoholrelateret risikoadfærd er fortrolige med deres forældre og venner, og deres skoleliv er kendetegnet ved høj tilfredshed. Andelen af forældre med grundskole som højest fuldførte uddannelse er mindst i denne gruppe, og mange bor sammen med begge forældre. I forhold til belastninger i familien rapporter denne gruppe på lige fod med gruppen med lavrisikoadfærd, og relativt få har således oplevet belastninger i familien sammenlignet med grupperne med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd – især i forhold til økonomiske problemer og alkoholproblemer.

Eksperimentel risikoadfærd: Ligesom i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd er der i denne gruppe en relativt stor andel, der binge-drikker ofte, og som drikker mere end 10 genstande på en typisk uge. Samtidig er der en stor andel, der ryger lejlighedsvist, og nogle forbruger andre tobaks- og nikotinprodukter. Desuden har mange prøvet at ryge hash – og en del også inden for den seneste måned. Blandt drenge er det 30%, der tilhører denne gruppe, og blandt piger er det 20%.

Sammenligner man denne gruppe med grupperne med lavrisikoadfærd og alkoholrelateret risikoadfærd, er der færre med et godt selvvurderet helbred, flere med søvnproblemer, færre, der klarer sig godt i skolen, og som føler støtte fra deres lærere. Samtidig viser gruppen tegn på lavere mental sundhed, hvilket er mere markant for piger end for drenge. Dog klarer denne gruppe sig bedre end gruppen med højrisikoadfærd på stort set alle parametre. Gruppen har generelt gode relationer til deres venner, klassekammerater og forældre.

Højrisikoadfærd: Denne gruppe er kendetegnet ved et stort alkoholforbrug, daglig rygning samt en relativt høj andel, der bruger andre tobaks- og nikotinprodukter, har røget hash inden for den seneste måned og prøvet øvrige stoffer. Derudover har denne gruppe den største andel af elever, der har været fuld eller røget deres første cigaret i en ung alder (≤ 13 år). Blandt drenge er det 12%, der tilhører denne gruppe, og blandt piger er det 10%. Sammenlignet med unge i de andre risikoadfærdsgrupper er unge med højrisikoadfærd en anelse ældre, færre bor sammen med begge forældre og, en større andel bor i hovedstadsområdet.

Gruppen med højrisikoadfærd skiller sig ud fra de andre grupper ved at klare sig dårligst på langt de fleste helbreds- og trivselsindikatorer. Specielt er de mindre fysisk aktive, har et dårlige selvvurderet helbred, flere har søvnproblemer, oplever oftere fysiske symptomer (generet af hovedpine, mavepine eller smerter i nakke, ryg, arme eller ben), har lavere livstilfredshed, føler sig mere stressede, oplever i højere grad psykiske symptomer (ked af det, irritabel/dårligt humør, nervøs), klarer sig dårligere i skolen, oplever i mindre grad støtte fra klassekammerater og har lavere grad af fortrolighed med deres forældre. Gruppen har dog en forholdsvis høj fortrolighed med venner, som er på niveau med gruppen med eksperimentel risikoadfærd. Derudover er der en noget større andel af unge med højrisikoadfærd, der har oplevet økonomiske problemer i familien, eller som har et nært familiemedlem med alkoholproblemer, sammenlignet med de andre risikoadfærdsgrupper.

De fire risikoadfærdsgrupper på erhvervsskoler

Lavrisikoadfærd: Denne gruppe er karakteriseret ved, at langt størstedelen drikker alkohol, men kun få binge-drikker eller drikker over 10 genstande på en typisk uge. Nogle ryger dagligt eller lejlighedsvist, og lidt over 10% har prøvet at ryge hash. Ingen har røget hash inden for den seneste måned eller har prøvet øvrige stoffer. Lavrisikoadfærdsgruppen er den største af de fire grupper, og 42% af drenge og 44% af piger tilhører denne gruppe. Sammenlignet med de andre grupper er der en større andel, der bor med begge forældre, og der er en større andel af indvandrere og efterkommere.

Generelt klarer gruppen sig bedst på de fleste helbreds- og trivselsindikatorer sammenlignet med de andre tre grupper. Flere i denne gruppe har et godt selvvurderet helbred, høj livstilfredshed, oplever støtte fra lærere og er fortrolige med deres forældre. Samtidig er der færre, der oplever fysiske symptomer (generet af hovedpine, mavepine eller smerter i nakke, ryg, arme eller ben), føler sig stresset, har søvnproblemer, oplever psykiske symptomer (ked af det, irritabel/dårligt humør, nervøs), har økonomiske problemer i familien, og som har én eller flere familiemedlemmer med alkoholproblemer. Generelt klarer piger i denne gruppe sig lidt dårligere end drenge i samme gruppe, og erhvervsskoleelever med lavrisikoadfærd klarer sig generelt dårligere end gymnasieelever med lavrisikoadfærd.

Eksperimentel risikoadfærd: I denne gruppe er der en relativt høj andel, der ofte binge-drikker, og som drikker mere end 10 genstande på en typisk uge. Samtidig er der en stor andel, der ryger lejlighedsvist, og nogle forbruger andre tobaks- og nikotinprodukter. Desuden har mange prøvet at ryge hash – og en del også inden for den seneste måned. Blandt drenge er det 23%, der tilhører denne gruppe, og blandt piger er det 18%.

Gruppen med eksperimentel risikoadfærd klarer sig generelt dårligere end gruppen med lavrisikoadfærd men bedre end grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd. Dog er drenges mentale sundhed på niveau med drenge med lavrisikoadfærd. Særligt ved denne gruppe er, at der ses den højeste andel af drenge og piger, der er fysisk aktive i deres fritid, samt den højeste andel med en høj grad af self-efficacy (tro på egen formåen).

Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd: De fleste i denne gruppe drikker alkohol, men få binge-drikker eller drikker over 10 genstande på en typisk uge. Dog har knap halvdelen prøvet at drikke sig fulde i en tidlig alder (≤13 år). Næsten alle i gruppen ryger dagligt, og en høj andel forbruger andre tobaks- og nikotinprodukter. Mange har røget hash inden for den seneste måned og prøvet øvrige stoffer. Blandt drenge er det 15%, der tilhører denne gruppe, og blandt piger er det 21%. Drenge og piger med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd er generelt ældre end drenge og piger i de andre tre risikoadfærdsgrupper.

Overordnet set viser denne gruppe større tegn på mistrivsel og belastninger sammenlignet med grupperne med lavrisikoadfærd og eksperimentel risikoadfærd. Blandt drenge er der ikke store forskelle i helbreds- og trivselsindikatorer mellem denne gruppe og gruppen med højrisikoadfærd, men blandt piger klarer denne gruppe sig generelt en anelse bedre end gruppen med højrisikoadfærd på mange faktorer såsom fysisk og mentalt sundhed samt skoletrivsel.

Højrisikoadfærd: Denne gruppe er kendetegnet ved et stort alkoholforbrug, daglig rygning samt en relativt høj andel, der forbruger andre tobaks- og nikotinprodukter, har røget hash inden for den seneste måned og prøvet øvrige stoffer. Derudover har denne gruppe den største andel af elever, der har været fulde eller røget deres første cigaret i en ung alder (≤ 13 år). Blandt drenge er det 20%, der tilhører denne gruppe, og blandt piger er det 16%.

Det er især denne gruppe, og gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd, der rapporterer de højeste forekomster af belastninger i familien, fysiske og psykiske symptomer, søvnproblemer, lav skoletilfredshed og lav grad af støtte fra klassekammerater. For eksempel er det kun 50% blandt drenge og 24% blandt piger med højrisikoadfærd, der har et godt selvvurderet helbred, sammenlignet med 63% og 42% blandt drenge og piger med lavrisikoadfærd. Hertil skal det nævnes, at piger på erhvervsskoler, på tværs af risikoadfærdsgrupper, viser større tegn på mistrivsel og belastninger sammenlignet med drenge.

Risikoadfærds konsekvenser for uddannelse og beskæftigelse

I rapporten undersøges sammenhænge mellem unges risikoadfærd i 2014 og deres videre forløb i forhold til gennemførelse af en ungdomsuddannelse, karakterer, videregående uddannelse, beskæftigelse og at være udenfor uddannelse og arbejdsmarkedet (Not in Employment, Education or Training; NEET) frem til år 2020, altså seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. Data om karakterer er kun tilgængelige for gymnasieelever. Derudover opgøres sammenhængen mellem risikoadfærd og videregående uddannelse for gymnasieelever, og sammenhængen mellem risikoadfærd og beskæftigelse opgøres for erhvervsskoleelever. Dette er valgt, fordi gymnasier i højere grad er rettet mod videregående uddannelse, og erhvervsskoler i højere grad er rettet mod beskæftigelse umiddelbart efter endt ungdomsuddannelse.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og gennemførelse af en ungdomsuddannelse

Der er en tydelig sammenhæng mellem risikoadfærd og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Gymnasieelever med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd har henholdsvis omkring 1,5 og 4 gange højere sandsynlighed for ikke at have gennemført en ungdomsuddannelse i 2020 sammenlignet med gymnasieelever med lavrisikoadfærd. Erhvervsskoleelever med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd har mere end dobbelt så høj sandsynlighed for ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse sammenlignet med erhvervsskoleelever med lavrisikoadfærd.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og karakterer

Blandt gymnasieelever ses en tydelig sammenhæng mellem risikoadfærd og karakterer. Jo højere risikoadfærd, jo lavere karaktergennemsnit. Unge med alkoholrelateret risikoadfærd, eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd har henholdsvis 0,49, 0,70 og 1,70 lavere karaktergennemsnit ved deres afsluttende studentereksamen sammenlignet med unge med lavrisikoadfærd.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og videregående uddannelse

Unge i grupperne med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd på gymnasier er mindre tilbøjelige til at være i gang med eller at have gennemført en videregående uddannelse efter seks år, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. Omtrent 80% af unge på tværs af køn er i gang med eller har gennemført en uddannelse i gruppen med lavrisikoadfærd, mens det gælder 62% af unge i gruppen med højrisikoadfærd.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og beskæftigelse

Det er omkring halvdelen af drenge på erhvervsskoler, der seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 er i beskæftigelse på tværs af risikoadfærdsmønstre. Blandt piger spænder det fra 24% blandt piger med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd til 33% blandt piger med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd. Generelt set er der ikke statistisk signifikante forskelle i, hvorvidt risikoadfærdsmønstre er relateret til senere beskæftigelse blandt de unge på erhvervsskoler. Dette er med undtagelse af unge i gruppen med eksperimentel risikoadfærd, der i analysen kombineret for køn har en forøget sandsynlighed for at være i beskæftigelse, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og NEET (Not in Employment, Education or Training)

Det er generelt set meget få unge på gymnasier, der seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 befinder sig i NEET (mellem 2% og 6% på tværs af køn og risikoadfærdsgrupper). Der ses en lavere sandsynlighed for at være i NEET blandt unge på gymnasier i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd på tværs af køn samt i gruppen med eksperimentel risikoadfærd blandt drenge, men ikke piger, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. Blandt unge på gymnasier i gruppen med højrisikoadfærd ses en forøget sandsynlighed for at være i NEET sammenlignet med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. Blandt erhvervsskoleelever ses, sammenlignet med elever på gymnasier, generelt set en højere andel, der er i NEET (mellem 13% og 20% på tværs af køn og risikoadfærdsgrupper). Der er ingen statistisk signifikante forskelle på at befinde sig i NEET på tværs af risikoadfærdsmønstre, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd.

Implikationer for praksis

Rapporten tegner et nuanceret billede af forskellige risikoadfærdsmønstre blandt 15-24-årige på gymnasier og erhvervsskoler. Der tegnes et billede af fire forskellige adfærdsmønstre, der ikke er helt ens blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever. Blandt gymnasieelever er det langt de fleste, der bruger alkohol som deres eneste rusmiddel (lavrisikoadfærd og alkoholrelateret risikoadfærd). Disse unge trives generelt godt, både når det gælder fysisk helbred, mental sundhed og skoletrivsel. Gymnasieelever, der eksperimenterer med andre former for rusmidler (eksperimentel risikoadfærd), trives ikke på højde med unge med lavrisikoadfærd og alkoholrelateret risikoadfærd, og unge med højrisikoadfærd trives i endnu ringere grad. Samtidig får disse unge (eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd) lavere karakterer, har lavere sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse, og færre går i gang med eller gennemfører en videregående uddannelse.

De fleste unge på erhvervsskoler bruger alkohol som eneste rusmiddel eller eksperimenterer med forskellige former for rusmidler (lavrisikoadfærd og eksperimentel risikoadfærd) og trives nogenlunde, når det gælder fysisk helbred, mental sundhed og skoletrivsel. Derimod ses en gruppe af unge på erhvervsskoler, der primært anvender andre rusmidler end alkohol (tobaks- og stofrelateret risikoadfærd) samt en gruppe med højrisikoadfærd, der trives i markant ringere grad end de andre to grupper. Disse unge (tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd) har lavere sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse.

Risikobetonet rusmiddeladfærd i ungdomsårene kan trække spor ind i voksenlivet, både i form af afhængighed, nedsat kognitiv formåen og social udsathed. Det er derfor vigtigt at have fokus på tidlig forebyggelse allerede under ungdomsuddannelserne – måske allerede i folkeskolen. Denne rapport kan være med til at identificere risikoadfærdsmønstre blandt unge, hvad der karakteriserer dem samt betydningen af denne adfærd for de unges videre færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Resultaterne peger på en gruppe af unge med høj risikobetonet adfærd, der samtidig har det svært i skolen, mentalt og måske også hjemme. Det er vigtigt at have fokus på disse unge og tilrettelægge fremtidige indsatser med henblik på at øge trivslen og give ekstra støtte i deres videre færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. Resultaterne understreger samtidig vigtigheden af, at indsatser målrettet unge i højere grad bør tænke rusmiddelforbrug som en del af et risikoadfærdsmønster, der også hænger sammen med uddannelse og beskæftigelse, fremfor at kigge på enkelte risikofaktorer adskilt.

Denne rapport bygger på data fra elever på gymnasier og erhvervsskoler. Der er dog en gruppe af unge (mellem 13-14%), der ikke påbegynder en ungdomsuddannelse efter folkeskolen. Disse unge, deres risikoadfærd, generelle trivsel og deres videre forløb i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet kan denne undersøgelse ikke sige noget om.

English summary

The objectives of this report are two-fold. The first objective is to identify groups of young people with distinct risk behavior patterns assessed in terms of substance use. Hereafter, the groups are characterized in relation to sociodemographic factors, physical health and other health-related behaviors, mental health, school life, and social relations as well as negative social circumstances within the family. Secondly, the report aims to examine whether distinct risk behavior patterns among youth are associated with later educational attainment and occupational outcomes. Results are based on data from the National Youth Study 2014, which includes young people in high schools and vocational schools, and linkage to national register-based data. The students are followed over the course of six years after participation in the National Youth Study 2014. Latent class analysis enables the identification of distinct groups of risk behavior patterns using responses from students on various indicators related to substance use. Analyses were conducted separately for students in high schools and vocational schools. Based on the analyses, four groups with different degrees of risk behaviors are identified, which are similar across gender. However, the groups differ across the educational setting. In high schools, the risk behavior groups are low-risk behavior, alcohol-related risk behavior, experimental risk behavior, and high-risk behavior. In vocational schools, the groups are low-risk behavior, experimental risk behavior, tobacco- and drug-related risk behavior, and high-risk behavior.

Characteristics of the risk behavior groups in high schools

Low-risk behavior: In this group, the majority of young people drink alcohol, but no one binge drinks or drinks more than 10 standard drinks of alcohol in a typical week. Moreover, young people in this group do not display other types of substance-related risk behaviors. The low-risk behavior is the largest of all four groups, and 38% of boys and 50% of girls are in this group. The group is also characterized by a higher proportion of immigrants and descendants of immigrants compared to the other risk behavior groups.

Generally, young people in this group report well on health and well-being indicators compared with other risk behavior groups. A large proportion show signs of good mental health, are satisfied with school, do well at school, feel supported by teachers, and have confidentiality with their parents. Conversely, there are fewer in the low-risk behavior group who have confidentiality with their friends compared to the other risk behavior groups. Likewise, fewer in this group report being physically active in their spare time compared to the group with alcohol-related risk behavior. A relatively small proportion report negative social circumstances within the family.

Alcohol-related risk behavior: All young people in this group report drinking alcohol, and a relatively large proportion binge drink often and drink more than 10 standard drinks of alcohol in a typical week compared with the other risk behavior groups. Apart from this, few young people in this group display other types of substance-related risk behaviors. One-fifth (20%) of high school students, across gender, are in this risk behavior group.

Generally, young people with alcohol-related risk behavior do better, when it comes to mental health indicators, compared with the other risk behavior groups – especially among boys. Fewer report being stressed, having psychological symptoms, or feeling lonely. Moreover, a markedly higher proportion in this group report good self-rated health and physical activity in their spare time compared with the other groups. Many young people with alcohol-related risk behaviors have confidentiality with their friends and parents, and their school life is generally characterized as satisfactory. This group has the smallest proportion of young people with

parents whose highest completed education is primary school, and many live with both their parents. In relation to negative social circumstances within the family, this group reports on the same level as the group with low-risk behavior, and subsequently, relatively few have experienced strains in the family compared to the groups with experimental risk behavior and high-risk behavior – especially concerning financial problems and alcohol problems.

Experimental risk behavior: Many young people in this group binge drink often and drink more than 10 standard drinks of alcohol in a typical week – which is comparable to the group with alcohol-related risk behavior. Additionally, a large proportion smoke occasionally, and some also use other tobacco- and nicotine products. Many have tried smoking hash – also within the past month. There are 30% of boys and 20% of girls in this risk behavior group.

Compared with the groups with low-risk behavior and alcohol-related risk behavior, fewer young people in this group report good self-rated health, support from their teachers, and doing well in school, while more experience sleep problems. Nonetheless, this group thrives better than the group with high-risk behavior on almost all parameters. Generally, young people with experimental risk behavior have good relations with their friends, classmates, and parents.

High-risk behavior: This group is characterized by high alcohol consumption and daily smoking, and many also use other tobacco- and nicotine-related products, have smoked hash within the past month, and tried other drugs. Moreover, this group has the highest proportion of young people who have been drunk or smoked their first cigarette at a young age (≤ 13 years). There are 12% of boys and 10% of girls in this group. Compared with the other three risk behavior groups, young people in this group are somewhat older, fewer live with both their parents, and a higher proportion live in the capital area.

The group with high-risk behavior differs markedly from the other risk behavior groups by reporting poorest on most of the included health and well-being indicators. Specifically, a higher proportion are less physically active, have poor self-rated health, have sleep problems, experience physical and psychological symptoms, have lower life satisfaction, feel more stressed, perform poorer at school, experience less support from classmates, and do not have confidentiality with their parents to the same extent as the other risk behavior groups. A somewhat larger proportion of young people with high-risk behavior have experienced financial problems or alcohol problems within the family compared to the other risk behavior groups. Nonetheless, relatively many in this group have a high level of confidentiality with friends.

Characteristics of the risk behavior groups in vocational schools

Low-risk behavior: In this group, the vast majority of young people drink alcohol, but few binge drink or drink more than 10 standard drinks of alcohol in a typical week. Some smoke daily or occasionally, and approximately 10% have tried smoking hash. No one in this group have smoked hash within the past month or tried other drugs. The low-risk behavior group is the largest of the four groups, and 42% of boys and 44% of girls are in this group. Compared to the other risk behavior groups, a larger proportion live with both parents and are immigrants or descendants of immigrants.

Generally, young people in this group report well on most of the health and well-being indicators compared with the other risk behavior groups. For example, more have good self-rated health, high life satisfaction, experience support from their teachers, and have confidentiality with their parents. Additionally, fewer experience physical and psychological symptoms, feel stressed, have sleep problems as well as financial problems or alcohol

problems within the family. Generally, girls in this group are slightly worse off compared with boys, and students in vocational schools with low-risk behavior generally report poorer on these indicators than high school students with low-risk behavior.

Experimental risk behavior: A high proportion frequently binge drink and drink more than 10 standard drinks of alcohol in a typical week. Additionally, many smoke occasionally, and some also use other tobacco- and nicotine products. In addition, many have tried smoking hash – and some have also smoked within the past month. There are 23% of boys and 18% of girls in this group.

Generally, young people in the group with experimental risk behavior do worse than the group with low-risk behavior. However, on mental health indicators, boys report almost on the same level as the group with low-risk behavior. The group reports better than the groups with tobacco- and drug-related risk behavior as well as high-risk behavior on several indicators. Especially, this group has the highest proportion of young people who report physical activity in the spare time and who have a high degree of self-efficacy.

Tobacco- and drug-related risk behavior: Most young people in this group drink alcohol, but few binge drink or drink more than 10 standard drinks of alcohol in a typical week. However, almost half have been drunk at an early age (≤13 years). A high proportion smoke daily, and many use other tobacco- and nicotine products, have smoked hash within the last month, and tried other drugs. There are 15% of boys and 21% of girls in this group. Boys and girls with tobacco- and drug-related risk behavior are generally older than their counterparts in the other risk behavior groups.

Overall, young people in this group generally report poorer on most included indicators of health and well-being as well as negative social circumstances within the family compared with the low-risk behavior and experimental risk behavior groups. Among boys, no notable differences in health and well-being indicators were found between this group and the group with high-risk behavior. However, among girls, this group generally thrives slightly better than the group with high-risk behavior on several parameters, including physical and mental health and well-being in school.

High-risk behavior: This group is characterized by high alcohol consumption, daily smoking, and a relatively high proportion of young people who use other tobacco- and nicotine products, have smoked hash within the last month, and tried other drugs. In addition, many in this group have been drunk or smoked their first cigarette at a young age (≤ 13 years). There are 20% of boys and 16% of girls in this group.

This group – along with the group with tobacco- and drug-related risk behavior – has the highest proportion of young people with negative social circumstances within the family, physical and psychological symptoms, sleep problems, low school satisfaction, and a low level of support from classmates. For example, only 50% of boys and 24% of girls with high-risk behavior have good self-rated health, compared to 63% and 42% of boys and girls with low-risk behavior. Girls in this group show, to a greater extent, signs of dissatisfaction and strains compared with boys in the same group.

Consequences of risk behavior on educational and occupational outcomes

This report examines the associations between risk behavior patterns in 2014 and later educational and occupational outcomes, in terms of completion of youth education, grade point average, start or completion of higher education, occupational status, and not being in education, employment, or training (NEET) in 2020, which equals to a follow-up period of six years. Data on grade point average is only available among high school students. Mo-

reover, associations between risk behavior patterns and start or completion of higher education is solely examined among high school students, and associations between risk behavior patterns and occupational status is solely examined among vocational school students. This is chosen because high schools are more directed at preparing their students for higher education after completed education, while vocational schools are more directed at employment immediately following completed education.

Associations between risk behavior and completion of a youth education

There are significant associations between distinct risk behavior patterns and completion of youth education. Hence, high school students with experimental risk behavior and high-risk behavior have approximately 1.5- and 4-times higher likelihood, respectively, of not completing a youth education compared with their counterparts with low-risk behavior. Students in vocational schools with tobacco- and drug-related risk behavior as well as high-risk behavior have more than double the likelihood of not completing a youth education compared with vocational school students with low-risk behavior.

Associations between risk behavior and grade point average

Among high school students, there is a significant association between distinct risk behavior patterns and grade point average. Hence, young people with alcohol-related risk behavior, experimental risk behavior, and high-risk behavior have 0.49, 0.70, and 1.70 lower grade point average at their final exams, respectively, compared with young people with low-risk behavior.

Associations between risk behavior and higher education

Among high school students, young people with experimental risk behavior and high-risk behavior are less prone to start or complete a higher education six years after participation in the National Youth Study 2014 compared with young people in the low-risk behavior group. Approximately 80% across gender have started or completed higher education in the low-risk behavior group, while the corresponding value is 62% in the high-risk behavior group.

Associations between risk behavior and occupation

In vocational schools, about half of boys are in employment six years after participation in the National Youth Study 2014 across risk behavior groups. Among girls, the values range from 24% in the tobacco- and drug-related risk behavior group to 33% in the groups with experimental risk behavior and high-risk behavior. Generally, there are no statistically significant differences in whether risk behavior groups are associated with later occupation among vocational school students. One exception is young people in the experimental risk behavior group; in the analyses combined for gender, this group has a higher likelihood of employment compared with the low-risk behavior group.

Associations between risk behavior and NEET (Not in Employment, Education, or Training)

In high schools, few young people are in NEET six years after participation in the National Youth Study 2014 (between 2% and 6% across gender and risk behavior groups). There is a lower likelihood of being in NEET among high school students in the alcohol-related risk behavior group across gender as well as in the experimental risk behavior group among boys, but not among girls, compared with young people in the low-risk behavior group. There is a higher likelihood of being in the NEET-group among high school students with high-risk behavior compared with high school students in the low-risk behavior group. Among vocational school students, there is a higher proportion of young people in NEET (between 13% and 20% across gender and risk behavior groups) compared with their counterparts in high schools. No statistically significant differences are found among vocational school students in relation to NEET across risk behavior groups when compared with vocational school students with low-risk behavior.

Implications for practice

This report illustrates a more nuanced picture of distinct risk behavior patterns among 15-24-year-olds in high schools and vocational schools. Four distinct risk behavior patterns emerged which differ somewhat across high schools and vocational schools. Most young people in high schools have alcohol-related substance use behaviors as their only risk behavior trait (low-risk behavior and alcohol-related risk behavior), and this group of young people generally do well on almost all parameters, including physical and mental health as well as well-being in school. High school students who experiment with other kinds of substance use (experimental risk behavior) do not thrive to the same extent as the before-mentioned groups, while young people with high-risk behavior thrive to an even lower extent. Additionally, these young people in these groups (experimental risk behavior and high-risk behavior) have a lower grade point average, lower likelihood of completing youth education, and a lower likelihood of starting or completing higher education.

Most vocational school students use alcohol exclusively or experiment with different kinds of substances (low-risk behavior and experimental risk behavior), and young people in these groups generally thrive fairly in terms of physical health and mental health and well-being in school. There is one group of young people in vocational schools who primarily use other substances than alcohol (tobacco- and drug-related risk behavior) and a group with high-risk behavior who uses various kinds of substances. Young people in these two groups thrive markedly worse compared with the other two groups. Moreover, young people with tobacco- and drug-related risk behavior and with high-risk behavior have a lower likelihood of completing a youth education.

Risk behaviors established in adolescence can track intro adulthood and have detrimental consequences, including risk of addiction, reduced cognitive ability, and social vulnerabilities. Consequently, focusing on early prevention is crucial – and may be initiated as early as primary school. This report can help to identify risk behavior patterns among young people, their characteristics, and the later consequences in terms of educational and occupational outcomes. The results call attention to a group of young people with high-risk behavior with concurrent health-related and social strains. Future initiatives may focus on increasing well-being and providing additional support in relation to education and employment targeting this group of youth. Furthermore, the results pinpoint the importance of considering substance use as part of a risk behavior pattern rather than examining and focusing on individual risk behaviors separately.

Results from this report are based on data from students in high schools and vocational schools. There is a minority of youth to whom the results of this report do not apply because they do not enroll in youth education after finishing primary school. This corresponds to approximately 13-14% of young people in Denmark.

Læsevejledning og fremstilling af resultater

Denne rapport er opdelt i ti kapitler.

- **Kapitel 1** præsenterer baggrunden for rapporten og en introduktion til emnet om unges brug af rusmidler og mulige konsekvenser, der er undersøgt i den nationale såvel som internationale litteratur. Desuden præsenteres rapportens formål.

- **Kapitel 2** beskriver metode og datagrundlaget for rapporten, dvs. spørgeskemaundersøgelsen Ungdomsprofilen 2014 og nationale administrative registre, hvor oplysninger omkring unges uddannelses- og beskæftigelsesstatus er indhentet fra. Desuden beskrives og karakteriseres studiepopulationen i forhold til en række sociodemografiske karakteristika, og den analytiske tilgang og statistiske metode præsenteres.

- **I Kapitel 3** vises resultaterne for dannelsen af forskellige grupper af risikoadfærd, dvs. unge med forskellige mønstre, når det gælder brug af alkohol, rygning, e-cigaretter, snus, hash og øvrige stoffer. De identificerede grupper karakteriseres efterfølgende i forhold til sociodemografi, fysisk helbred og anden sundhedsadfærd, mental sundhed, skoleliv og sociale relationer samt belastninger i familien.

- **Kapitel 4-9** viser resultaterne for sammenhænge mellem forskellige risikoadfærdsmønstre og unges gennemførelse af en ungdomsuddannelse, karaktergennemsnit på gymnasiet, gennemførelse af en videregående uddannelse, beskæftigelsesstatus og at være uden job eller i gang med en uddannelse, dvs. NEET (Not in Employment, Education or Training; NEET).

- **I Kapitel 10** diskuteres rapportens resultater i forhold til tidligere undersøgelser, metodiske overvejelser og faktorer, der skal haves for øje, når resultaterne tolkes.

Gennem rapporten er resultater for gymnasie- og erhvervsskoleelever præsenteret separat. Dels fordi deres risikoadfærdsmønstre karakteriseres forskelligt, og dels fordi deres videre færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet er forskellige grundet forskellige formål med uddannelserne. Selvom risikoadfærdsmønstrene er nogenlunde ens blandt drenge og piger, opdeles resultaterne alligevel på køn, da der ofte er kønsforskelle i omfanget af rusmiddelbrug. Kønssammensætningen på gymnasier og erhvervsskoler er også forskellig, hvorfor det er afgørende at kunne adskille eventuelle uddannelsesmæssige forskelle fra kønsmæssige forskelle. Resultaterne præsenteres også kombineret for piger og drenge, og antal deltagere summerer ikke altid i tabellerne. Dette skyldes, at en ny latent klasseanalyse udføres for den kombinerede gruppe, hvilket giver et lidt andet antal deltagere i hver gruppe, end hvis drenge og piger blev lagt sammen efter udførelsen af latent klasseanalyse.

Resultater fra undersøgelsen præsenteres fortrinsvis i tabeller, mens udvalgte resultater vises i figurer. I tabellerne præsenteres antal og andele i procent. Desuden anvendes odds ratio (OR) som mål for, om forskellige risikoadfærdsgrupper er relateret til diverse udfaldsmål (se Tabeleksempel 1).

Tabeleksempel 1

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.771	5.169	7.724	3.142
Andel, som frafalder igangvæ-rende gymnasial uddannelse (%)	8%	6%	9%	20%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,84 (0,73-0,97)***	**1,42 (1,27-1,59)***	**4,00 (3,54-4,52)***
Piger				
Antal deltagere	20.197	8.144	8.272	3.931
Andel, som frafalder igangvæ-rende gymnasial uddannelse (%)	6%	4%	7%	15%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,92 (0,81-1,04)**	**1,55 (1,39-1,73)***	**3,80 (3,39-4,25)***
Kombineret				
Antal deltagere	30.001	13.763	15.514	7.072
Andel, som frafalder igangvæ-rende gymnasial uddannelse (%)	6%	5%	8%	17%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**0,90 (0,82-0,99)***	**1.46 (1,35-1,58)***	**3,92 (3,61-4,26)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
***** Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem frafald fra igangværende gymnasial uddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd.
Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

OR angiver odds ratio, det vil sige sandsynlighe-den for udfald for en eksponeret gruppe sam-menlignet med en referencegruppe. I rapporten fungerer gruppen med lavrisikoadfærd altid som referencegruppe med OR = 1. I rækken, i eksem-plet her, ses det, at piger med højrisikoadfærd (indikeret med rød farve) har en OR på 3,80, hvilket betyder, at piger på gymnasier med højrisikoad-færd har 3,8 gange højere sandsynlighed (odds) for at frafalde deres igangværende uddannelse sammenlignet med piger på gymnasier med lav-risikoadfærd, når der samtidig er justeret for alder, etnicitet og forældres uddannelse. 95% KI angiver konfidensintervallet, der angiver det interval, hvor-med vi med 95% sikkerhed kan sige, at den reelle værdi er. Hvis resultatet er statistisk signifikant, indikeres det med *.

Dette tal angiver procentande-len (%) af piger på gymnasier med eksperimentel risikoad-færd, der frafalder deres igangværende uddannelse. I eksemplet her er det 7%.

Resultaterne for alle udfald præsenteres på samme måde som i Tabeleksempel 1, med undtagelse af karaktergennemsnit. Her præsenteres karaktergennemsnittet for de forskellige risikoadfærdsgrupper samt en koefficient med tilhørende 95% konfidensinterval (se Tabeleksempel 2).

Tabeleksempel 2

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.840	5.193	7.777	3.122
Karakterer (gennemsnit)	7,4	7,1	6,7	5,7
Koefficient (95% KI)[1]	**Reference**	**-0,49 (-0,54;-0,45)***	**-0,70 (-0,74;-0,66)***	**-1,69 (-1,79;-1,60)***
Piger				
Antal deltagere	19.970	8.402	7.487	3.490
Karakterer (gennemsnit)	7,7	7,3	7,3	6,1
Koefficient (95% KI)[1]	**Reference**	**-0,48 (-0,53;-0,42)***	**0,56 (-0,61;-0,50)***	**-1,61 (-1,69;-1,54)***
Kombineret				
Antal deltagere	29.152	13.452	14.905	6.350
Karakterer (gennemsnit)	7,6	7,2	7,0	5,9
Koefficient (95% KI)[2]	**Reference**	**-0,49 (-0,54;-0,45)***	**-0,70 (-0,74;-0,66)***	**-1,70 (-1,76;-1,64)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem frafald fra igangværende gymnasial uddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd.
Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

Koefficient angiver den forskel i karaktergennemsnit, der er mellem referencegruppen og de andre risikoadfærdsgrupper, når der justeres for alder, etnicitet og forældres uddannelse. I rækken, i eksemplet her, ses det, at drenge på gymnasier med højrisikoadfærd (indikeret med rød farve) i gennemsnit får 1,69 karakter lavere ved deres afsluttende eksamen sammenlignet med drenge på gymnasier med lavrisikoadfærd. 95% KI angiver konfidensintervallet, der angiver det interval, hvormed vi med 95% sikkerhed kan sige, at den reelle værdi er. Hvis resultatet er statistisk signifikant, indikeres det med *.

Dette tal angiver den gennemsnitlige karakter blandt drenge på gymnasier med højrisikoadfærd. Karakteren er den afsluttende karakter ud fra 7-trinsskalaen. Det vil sige, at elever, der ikke har gennemført deres uddannelse, ikke er med i analyserne for karakterer.

Størrelsen af studiepopulationen (antal deltagende unge i undersøgelsen) kan variere for hver tabel, hvilket dels skyldes, at nogle elever har fravalgt at svare på specifikke spørgsmål, dels at enkelte spørgsmål ikke findes i alle versioner af spørgeskemaet, og dels at nogle elever har manglende oplysninger i de anvendte registre.

For udfaldsmålene relateret til uddannelse, beskæftigelse og NEET præsenteres udviklingen over tid i form af kurvediagrammer, hvor andelen af elever, der eksempelvis er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, er angivet over tid.

1. Baggrund

1.1 Unges risikoadfærd og mulige konsekvenser

Ungdommen er karakteriseret som en periode med en høj grad af risikovillighed, og unge er særligt påvirkelige fra deres omgivende miljø i forhold til at afprøve diverse former for risikoadfærd. Risikoadfærd er kendetegnet ved mange typer af adfærd, hvor en person enten bevidst eller ubevidst øger sin risiko for at skade sit helbred (1, 2). Brug af rusmidler er den mest forekommende type af risikoadfærd blandt unge. Teenageårene og de tidlige voksenår er en vigtig periode at undersøge risikoadfærd, da mange nye ting afprøves, og vaner etableres, som ofte tages med ind i voksenlivet. Eksempelvis angiver de fleste voksne, der ryger, at de startede eller eksperimenterede med rygning for første gang i ungdomsårene (3). De nyeste tal fra 2021 viser, at omtrent hver femte unge mellem 15 og 29 år jævnligt ryger cigaretter, og knap hver tredje ung jævnligt benytter mindst ét tobaksprodukt (f.eks. cigaretter, e-cigaretter, snus og nikotinposer). Det er en stigning på fire procentpoint fra året før (4).

Ligeledes begynder de fleste unge i teenageårene at drikke alkohol, som er det mest udbredte rusmiddel blandt unge i Danmark (5). Danske 15-årige har sammenlignet med unge i andre europæiske lande fortsat den højeste andel, der har prøvet at drikke sig fulde (6), og blandt de 16-24-årige angiver næsten halvdelen af drenge og mere end hver tredje pige, at de jævnligt drikker fem eller flere genstande ved samme lejlighed (også defineret som 'binge-drinking') (7, 8). Hash og andre euforiserende stoffer er ligeledes rusmidler, som nogle unge stifter bekendtskab med i de formative år (9). De fleste unge har deres debut med rusmidler i sociale sammenhænge med jævnaldrende, og unge bliver ofte introduceret til rusmidler på deres ungdomsuddannelse, hvor alkohol og tobaks- og nikotinprodukter er en del af kulturen. For eksempel angiver mange unge på gymnasier, at de har indtaget alkohol i forbindelse med fester på gymnasiet (10, 11), og rygning fylder fortsat i skoletiden blandt især mange elever, som går på en erhvervsskole – dette til trods for, at det ikke længere er lovligt for elever at ryge i løbet af skoledagen (4).

Etablering af risikoadfærd tidligt i livet er forbundet med en væsentlig højere risiko for fortsat at forbruge rusmidler i voksenlivet og for at udvikle afhængighed eller et decideret misbrug (12, 13). Børn og unge er mere sårbare for rusmidlers skadelige virkninger end voksne, hvilket især drejer sig om rusmidlers påvirkning af hjernen – for eksempel kan alkohol og nikotin hæmme hjernens udvikling, herunder indlæringsevnen og hukommelsen (14, 15). Selvom mange afprøver diverse rusmidler i løbet af deres ungdom uden at udvikle en særligt problematisk risikoadfærdsprofil, har en mindre gruppe af unge en ophobning af risikofaktorer. Der er eksempelvis nogle unge, der har et dobbelt- eller multipelt forbrug af rusmidler eller høj og hyppig indtagelse af rusmidler (16, 17). I den nuværende litteratur på området er unges forbrug af rusmidler typisk undersøgt hver for sig. Ikke desto mindre har der inden for de senere år været stigende national og international interesse i at undersøge, på hvilken måde unges risikoadfærd udfolder sig og ophober sig blandt bestemte grupper, kompleksiteten i unges rusmiddeladfærd og konsekvenserne af denne adfærd på kortere og længere sigt.

Ud over de langsigtede konsekvenser af rusmiddelbrug i form af øget risiko for sygdom og tidligere død, er der også mere kortsigtede konsekvenser, herunder øget risiko for søvnproblemer, stress-, angst- og depressionssymptomer, ulykker og uønskede graviditeter samt seksuel adfærd, der senere fortrydes (15, 18-20). Brugen kan desuden have betydning for unges skoleadfærd og deres videre færd i uddannelsessystemet, blandt andet på grund af en øget risiko for koncentrations- og hukommelsesvanskeligheder, som kan påvirke akademisk formåen og engagement samt øge risikoen for fravær i skolen (21-23). Anden litteratur peger desuden på, at rusmiddelbrug, herunder brug af alkohol, hash og andre stoffer, kan øge risikoen for, at unge ikke gennemfører en ungdomsuddannelse (24). Det er ikke velundersøgt i Danmark såvel som internationalt, hvilken betydning det har for unges uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder at have forskellige risikoadfærdsmønstre i ungdommen. Vi ved dog fra anden forskning, at unge uden for uddannelse og job er mere tilbøjelige til at engagere sig i rusmidler og har flere samtidige risikofaktorer sammenlignet med unge, der er under uddannelse eller i beskæftigelse (25, 26). I et folkesundhedsmæssigt perspektiv er det vigtigt med øget viden om det komplekse sammenspil mellem risikoadfærdsmønstre og senere konsekvenser for unges uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder. Denne viden kan være med til at identificere sårbare grupper af unge, og praktikere og forskere kan således i højere grad udvikle og tilbyde relevante indsatser målrettet unge med størst behov.

1.2 Formål

Denne rapport tager udgangspunkt i data fra den nationale spørgeskemaundersøgelse Ungdomsprofilen 2014 blandt unge på erhvervsskoler og gymnasier, som indeholder en række spørgsmål relateret til unges rusmiddelbrug og anden sundhedsadfærd, sociale relationer, helbred og trivsel. Desuden benyttes registerdata til at indhente information om unges uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. Formålet med rapporten er todelt og fokuserer på at:

- Identificere grupper af unge med forskellige risikoadfærdsmønstre og at karakterisere disse grupper i forhold til sociodemografi, fysisk helbred og anden sundhedsadfærd, mental sundhed, skoleliv og sociale relationer samt belastninger i familien.
- Undersøge sammenhængen mellem forskellige risikoadfærdsmønstre og unges gennemførelse af uddannelse, karaktergennemsnit og beskæftigelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014.

Denne viden kan bruges til at belyse betydningen af risikoadfærd i ungdomsårene for unges senere færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet, hvilket kan understrege vigtigheden af at målrette strukturelle og sundhedsfremmende indsatser med de unge som målgruppe.

2. Datagrundlag og metode

2.1 Datakilder

I det følgende afsnit præsenteres de anvendte datakilder for nærværende rapport, som opdeles på henholdsvis data fra Ungdomsprofilen 2014 og nationale registre.

Ungdomsprofilen 2014

Denne rapport trækker på data fra den nationale spørgeskemaundersøgelse Ungdomsprofilen 2014, hvor unge på gymnasier og erhvervsskoler på tværs af Danmark har deltaget og besvaret en lang række spørgsmål om deres sundhedsadfærd, helbred og trivsel (27). I undersøgelsen blev alle landets almene gymnasier (STX og HF) inviteret til at deltage, svarende til 137 gymnasier, hvoraf 119 (87%) takkede ja til at deltage. I alt besvarede 70.682 (84%) ud af 83.751 elever på de deltagende gymnasier spørgeskemaet. På erhvervsskoler blev 12 af landets største institutioner inviteret til at deltage i undersøgelsen, hvoraf 10 (83%) deltog. I alt deltog 5.197 (69%) ud af 7.527 elever på de deltagende grundforløbshold på erhvervsskoler. Populationen af unge består af STX- og HF-elever samt elever på grundforløbet på erhvervsskoler.

Dataindsamlingen fandt på gymnasier sted efter sommerferien 2014, mens det på erhvervsskoler fandt sted før og efter sommerferien 2014. Eleverne besvarede et elektronisk spørgeskema med ca. 250 spørgsmål omkring blandt andet rusmiddelbrug, fysisk aktivitet, kost, seksualadfærd, fysiske og psykiske symptomer, stress, ensomhed, skoletilfredshed, sociale relationer og belastninger i familien. Spørgsmål, som var inkluderet i undersøgelsen, var enten særligt udviklet til Ungdomsprofilen 2014 i samarbejde med relevante forskere, eller baseret på validerede spørgsmål fra nationale og internationale undersøgelser.

Repræsentativitet

Elever på andre gymnasiale uddannelser, det vil sige teknisk studentereksamen (HTX) og merkantil studentereksamen (HHX), samt særligt tilrettelagte ungdomsuddannelser er ikke repræsenteret i Ungdomsprofilen 2014, ligesom undersøgelsen ikke inkluderer HF-enkeltfagselever, HF-elever på uddannelsesinstitutioner, som ikke samtidig udbyder STX, samt elever på erhvervsuddannelsernes hovedforløb. Desuden er unge, der ikke går på en ungdomsuddannelse, ikke repræsenteret i undersøgelsen. Resultaterne fra nærværende rapport kan derfor ikke generaliseres til den generelle population af danske unge, men kan give et indblik i de forhold, der gør sig gældende for netop de unge, som gik på en almen gymnasial uddannelse (STX og HF) og grundforløb på en erhvervsskole i 2014 og deres videre færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Nationale registre

I analyserne af sammenhænge mellem risikoadfærd og udfald relateret til unges efterfølgende uddannelses- og beskæftigelsesstatus er der anvendt nationale registerkilder. Registerbaserede informationer om deltagerne er indhentet via kobling med deres CPR-nummer til relevante registre. De anvendte registre beskrives nærmere i følgende afsnit.

Det Centrale Person (CPR) register

CPR-registeret indeholder en række sociodemografiske oplysninger om alle personer, som har boet i Danmark og bor i en dansk kommune efter d. 2. april 1968. CPR-registeret er i denne undersøgelse benyttet til at indhente oplysninger omkring de unges forældre, alder, etnicitet og køn.

Elevregisteret

Elevregisteret indeholder samtlige oplysninger om ordinære uddannelsesregistreringer i Danmark. Dette indebærer information om uddannelser, som en person er påbegyndt, uanset om uddannelsen fuldføres eller afbrydes under forløbet, samt datoerne for uddannelsesstart og afslutning. Elevregisteret opdateres årligt med information om uddannelsesregistreringer pr. 30. september hvert år. I denne undersøgelse benyttes elevregisteret til analyserne for sammenhænge mellem risikoadfærd og (manglende) uddannelsesgennemførelse.

Uddannelsesregisteret

Uddannelsesregisteret indeholder information om påbegyndte og afsluttede uddannelser baseret på årlige opgørelser. Ligesom Elevregisteret opdateres registeret årligt med oplysninger om uddannelsesstatus pr. 30. september hvert år. I denne undersøgelse benyttes Uddannelsesregisteret til at indhente oplysninger om højest fuldførte uddannelsesniveau for de unge og deres forældre.

DREAM-databasen

DREAM (Den Registerbaserede Evaluering af Marginaliseringsomfanget) har oplysninger om alle i Danmark, der har modtaget offentlig overførselsindkomst. Oplysningerne i databasen stammer fra Beskæftigelsesministeriet, Undervisningsministeriet, CPR-registeret og SKAT, og det er muligt i denne database på ugentlig basis at indhente information om, hvorvidt personer har modtaget dagpenge, kontanthjælp, SU eller andre former for offentlig støtte. Desuden er det muligt at indhente oplysninger om, hvor stor en andel af en given måned en person har været i beskæftigelse, en såkaldt beskæftigelsesgrad. I denne undersøgelse benyttes DREAM-databasen til at identificere personer i NEET (Not in Employment, Education, or Training). Se også afsnit 2.6 for en uddybende beskrivelse af NEET.

2.2 Studiepopulation

Denne rapport inkluderer besvarelser fra Ungdomsprofilen 2014 fra elever på gymnasier og erhvervsskoler, som er mellem 15 og 24 år. Eftersom fokus for undersøgelsen er at identificere risikoadfærd målt på unges rusmiddelbrug, er elever, som mangler besvarelse på alle spørgsmål vedrørende brug af rusmidler, ekskluderet. Desuden er elever ekskluderet fra undersøgelsen, hvor det ikke har været muligt at koble deres besvarelser til registre grundet manglende CPR-oplysninger. Studiepopulationen består derfor af 70.848 elever fordelt på 66.903 gymnasieelever (på STX og HF) og 3.945 erhvervsskoleelever (på grundforløbet). I tabel 2.2.1 ses sociodemografiske karakteristika af de deltagende elever, herunder køn, alder, etnicitet og forældres uddannelsesniveau.

Tabel 2.2.1: Sociodemografiske karakteristika af deltagere i Ungdomsprofilen 2014. Antal og andele (%)

	Gymnasier		Erhvervsskoler	
	Antal*	**Andel**	**Antal***	**Andel**
I alt	66.903	94%	3.945	6%
Køn				
Piger	40.845	61%	899	23%
Drenge	26.058	39%	3.046	77%
Alder				
≤16 år	13.527	20%	539	14%
17 år	22.391	33%	1.074	27%
18 år	20.297	30%	691	18%
19 år	9.284	14%	500	13%
≥20 år	1.404	2%	1.141	29%
Uddannelse				
STX	61.842	92%	-	-
HF	5.061	8%	-	-
Etnicitet				
Dansk	60.997	91%	3.583	91%
Efterkommer	1.717	3%	159	4%
Indvandrer	4.090	6%	199	5%
Forældres uddannelse				
Grundskole	2.781	4%	549	14%
Gymnasial eller erhvervsfaglig uddannelse	22.801	35%	2.226	58%
Kort eller mellemlang videregående uddannelse	25.801	39%	929	24%
Lang videregående uddannelse	14.748	22%	144	4%

*Nogle elever mangler oplysninger i registrene, hvorfor antallet ikke nødvendigvis summerer op til samme total for hver karakteristika

Data: Ungdomsprofilen 2014, CPR-registeret og Uddannelsesregistret

2.3 Latent klasseanalyse af risikoadfærd

Latent klasseanalyse er en statistisk metode, som i denne undersøgelse benyttes til at identificere grupper af unge med forskellige mønstre af risikoadfærd. Princippet i metoden består først og fremmest i at udvælge relevante variable, som kan indkapsle det underliggende fænomen, man ønsker at studere, det vil sige risikoadfærd. I denne undersøgelse er diverse former for rusmiddelbrug inkluderet til at identificere forskellige mønstre af risikoadfærd. De inkluderede indikatorer for rusmiddelbrug er præsenteret i tabel 2.3.1, hvor de er opdelt på temaer, spørgsmål inkluderet i spørgeskemaet, svarmuligheder samt kodningen, der er brugt til den latente klasseanalyse. Her ses det, at indikatorerne fordeler sig på temaerne 1) alkohol, 2) cigaretter, 3) øvrige tobaks- og nikotinprodukter, 4) hash, og 5) øvrige stoffer.

Tabel 2.3.1: Indikatorer for rusmiddeladfærd inkluderet i den latente klasseanalyse

Tema	Indikator	Spørgsmål i spørgeskemaet	Svarmuligheder	Kodning til analysen
Alkohol	**Drikker alkohol**	Hvor ofte drikker du noget, der indeholder alkohol, i weekenden?	Hver weekend (1); Næsten hver weekend (2); Enkelte weekender (3); Aldrig (4)	Drikker alkohol (1-3) vs. Drikker ikke alkohol (4)
		Hvor ofte drikker du noget, der indeholder alkohol, i hverdagene?	Dagligt (1); Næsten dagligt (2); Enkelte dage (3); Aldrig (4)	
	Hyppig binge drinking*	Inden for de seneste 30 dage: Hvor ofte har du drukket 5 eller flere genstande ved samme lejlighed?	0 gange (0); 20 eller flere gange (20)	Hyppig binge drinking (4-20) vs. Ikke hyppig binge drinking (0-3)
	Drikker >10 genstande/uge	På en normal uge: Hvor mange genstande drikker du i gennemsnit på hver af dagene i løbet af ugen? Skriv antal hele genstande på en normal uge. Svar for alle ugens dage.	Mandag (0-40); Tirsdag (0-40); Onsdag (0-40); Torsdag (0-40); Fredag (0-40); Lørdag (0-40); Søndag (0-40)	Drikker over genstandsgrænsen (>10) vs. Drikker ikke over genstandsgrænsen (0-10)
	Fuldskabdebut ≤13 år	Hvor gammel var du første gang, du var fuld?	Under 10 år (1) – 24 år (16)	Fuldskabdebut ≤13 år (1-5) vs. Fuldskabsdebut >13 år (6-16)
Cigaretter	**Ryger cigaretter dagligt**	Hvilket udsagn passer bedst på dig?	Jeg ryger hver dag (1); Jeg ryger mindst én gang om ugen (2); Jeg ryger af og til (f.eks. til fest) (3); Ja, jeg bruger/ryger det dagligt (4); Jeg ryger aldrig (5)	Ryger dagligt (1) vs. Ryger ikke dagligt (2-5)
	Ryger cigaretter lejlighedsvist			Ryger lejlighedsvist (2-4) vs. Ryger ikke lejlighedsvist (1, 5)
	Debutalder for første cigaret ≤13 år	Hvor gammel var du, da du røg din første cigaret?	Under 10 år (1) – 24 år (16)	Rygedebut ≤13 år (1-5) vs. Rygedebut >13 år (6-16)
Øvrige tobaks- og nikotinprodukter	**Bruger e-cigaretter**	Har du nogensinde brugt eller røget følgende? Elektriske cigaretter	Nej (1); Ja, få gange (2); Ja, jeg bruger/ryger det jævnligt (3); Ja, jeg bruger/ryger det dagligt	Bruger/ryger (3-4) vs. Bruger/ryger ikke (1-2)
	Ryger vandpibe	Har du nogensinde brugt eller røget følgende? Vandpibe		
	Bruger snus/skrå	Har du nogensinde brugt eller røget følgende? Snus/skrå		
Hash	**Prøvet at ryge hash****	Har du nogensinde prøvet at ryge/indtage hash, pot eller skunk?	Nej (1); Ja, inden for den seneste måned (2); Ja, inden for det seneste år (3); Ja, men ikke inden for det seneste år (4)	Prøvet at ryge hash (2-4) vs. Ikke prøvet at ryge hash (1)
	Røget hash inden for den seneste måned**			Røget hash inden for den seneste måned (2) vs. Ikke røget hash inden for den seneste måned (1, 3-4)
Øvrige stoffer	**Prøvet øvrige stoffer*****	Har du prøvet at tage amfetamin, ecstasy/MDMA, kokain eller andre stoffer?	Nej (1); Ja, få gange (2); Ja, jeg gør det jævnligt (3); Ja, jeg gør det dagligt (4)	Prøvet øvrige stoffer (2-4) vs. Ikke prøvet øvrige stoffer (1)

*≥ 5 genstande ved samme lejlighed fire gange eller oftere hver måned

** inkl. pot eller skunk

*** inkl. amfetamin, ecstasy/MDMA, kokain eller andre stoffer

Data: Ungdomsprofilen 2014

I tabel 2.3.2 ses fordelingen af de udvalgte indikatorer for risikoadfærd fordelt på gymnasier og erhvervsskoler samt køn. Som det fremgår af tabellen, er det størstedelen af de unge, der drikker alkohol, og andelen er lidt større på gymnasier sammenlignet med erhvervsskoler. Knap halvdelen af drenge (48%) og hver tredje pige (33%) på gymnasier drikker over genstandsgrænsen. Blandt erhvervsskoleelever er de tilsvarende andele 37% og 26%. I forhold til tobaks- og nikotinbrug er der 13% af drenge og 10% af piger på gymnasier, der ryger dagligt, hvorimod 36% af drenge og 40% af piger på erhvervsskoler ryger dagligt. Halvdelen af drenge (50%) og knap hver tredje (31%) pige på gymnasier har prøvet at ryge hash, hvilket gælder for omkring halvdelen af både drenge (54%) og piger (51%) på erhvervsskoler.

Tabel 2.3.2: Udvalgte indikatorer for rusmiddelbrug blandt drenge og piger på gymnasier og erhvervsskoler

Gymnasier	Drenge	Piger
Drikker alkohol	90%	90%
Hyppig binge drinking*	35%	24%
Drikker >10 genstande/uge	48%	33%
Fuldskabsdebut ≤ 13 år	17%	13%
Ryger cigaretter dagligt	13%	10%
Ryger cigaretter lejlighedsvist	32%	35%
Debutalder for første cigaret ≤ 13 år	9%	9%
Bruger e-cigaretter	7%	3%
Ryger vandpibe	16%	9%
Bruger snus	6%	1%
Har prøvet at ryge hash**	50%	31%
Har røget hash** den seneste måned	20%	7%
Har prøvet øvrige stoffer***	8%	3%
Min. antal deltagere	***25.512***	***40.175***
Erhvervsskoler	**Drenge**	**Piger**
Drikker alkohol	83%	84%
Hyppig binge drinking*	22%	17%
Drikker >10 genstande/uge	37%	26%
Fuldskabsdebut ≤ 13 år	31%	31%
Ryger cigaretter dagligt	36%	40%
Ryger cigaretter lejlighedsvist	20%	20%
Debutalder for første cigaret ≤ 13 år	28%	30%
Bruger e-cigaretter	17%	9%
Ryger vandpibe	21%	13%
Bruger snus	4%	<1%
Har prøvet at ryge hash**	54%	51%
Har røget hash** den seneste måned	22%	13%
Har prøvet øvrige stoffer***	24%	18%
Min. antal deltagere	***2.875***	***853***

*≥ 5 genstande ved samme lejlighed fire gange eller oftere hver måned
** Inkl. pot eller skunk
*** Inkl. amfetamin, ecstasy/MDMA, kokain eller andre stoffer
Data: Ungdomsprofilen 2014

Efter de relevante variable er udvalgt til analysen, er næste skridt at udføre den statistiske analyse, som har til formål at frembringe et vist antal af grupper (latente klasser). Analysen baserer sig på mønstergenkendelse af de unges besvarelser på indikatorerne vedrørende rusmiddelbrug. Den latente klasseanalyse giver et bud på antal af grupper, og de unge bliver herefter placeret i den gruppe, som de har højest sandsynlighed for at tilhøre. Det optimale antal grupper bestemmes ved hjælp af en række estimater (log-likelihood-, entropi-, AIC- og BIC-værdier), som indikerer, i hvilken grad de identificerede grupper passer på data. Datamaterialet i Ungdomsprofilen 2014 er relativt stort, hvorfor det er muligt at frembringe et stort antal af grupper ud fra den latente klasseanalyse. Det endelige antal grupper i denne undersøgelse er bestemt ud fra de førnævnte estimater, samt at grupperne skulle være meningsgivende fortolkningsmæssigt og have en vis størrelse, så efterfølgende analyser var mulige.

Der er foretaget latente klasseanalyser separat for drenge og piger på gymnasier og erhvervsskoler. Dette er med udgangspunkt i, at omfanget af rusmiddelbrug ofte adskiller sig på tværs af køn og uddannelsestype. Da undersøgelsens formål er at analysere sammenhænge mellem risikoadfærd og uddannelses- og arbejdsmarkedstilknytning, er det relevant at opdele på uddannelse, eftersom gymnasier i højere grad er rettet mod videregående uddannelse, og erhvervsskoler i højere grad er rettet mod beskæftigelse umiddelbart efter endt ungdomsuddannelse.

2.4 Udfaldsmål relateret til uddannelses- og beskæftigelsesstatus

I nærværende rapport undersøges unges risikoadfærdsmønstre i forhold til deres senere uddannelses- og beskæftigelsesstatus, herunder frafald fra igangværende gymnasial uddannelse, manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse, karaktergennemsnit, igangværende eller gennemført videregående uddannelse, beskæftigelsesstatus samt NEET. NEET (Not in Employment, Education or Training) betegner unge, som hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse. Danmarks Statistik definerer NEET-gruppen som unge, der i en periode på fire uger eller længere ikke kan defineres som værende i beskæftigelse (selvstændige, medarbejdende ægtefæller eller lønmodtagere) og/eller under uddannelse (studerende på ordinære uddannelser, kursister, produktionsskoleelever og udenlandske studerende) (28). I denne undersøgelse inkluderer NEET-gruppen unge, der er modtagere af offentlig forsørgelse såsom dagpenge, kontanthjælp, sygedagpenge, førtidspension, ressourceforløbsydelse, jobafklaringsforløb eller uddannelseshjælp. Unge, som ikke modtager offentlig forsørgelse eller kan defineres som værende i beskæftigelse, er således ikke inkluderet, det vil sige, at unge, som forsørges af forældre, som rejser, eller er på højskoleophold, ikke indgår i NEET-gruppen.

Tabel 2.4.1: Oversigt over udfaldsmål relateret til unges uddannelses- og beskæftigelsesstatus

Udfald	Datakilde	Beskrivelse	Opgørelses-tidspunkt	Undersøges blandt	Kapitel
Frafald fra igangværende ungdomsuddannelse	Elev-registeret	Har ikke opnået afsluttende uddannelseskode for igangværende uddannelse uden forsinkelse, 3.år STX, 2. år HF.	30/09-2020	Gymnasier	Kapitel 5
Manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse		Manglende gennemførelse af erhvervsfaglig uddannelse, 3.år STX, 2. år HF eller andre ungdomsuddannelser, herunder særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, kombineret ungdomsuddannelse, 3. år HTX eller 3. år HHX	30/09-2020	Gymnasier Erhvervsskoler	
Karaktergennemsnit		Samlet karaktergennemsnit er baseret på oplysninger om gymnasiekarakterer, som er registreret for alle, der har gennemført en gymnasial uddannelse.	Tidspunkt for gennemførelse af gymnasial uddannelse	Gymnasier	Kapitel 6
Igangværende eller gennemført videregående uddannelse		Korte videregående uddannelser, mellemlange videregående uddannelser, bacheloruddannelser, lange videregående uddannelser, ph.d. og forskeruddannelser.	30/09-2020	Gymnasier	Kapitel 7
I arbejde	DREAM	Ingen registrering af sociale ydelser (inkl. SU) og GRAD > 0. GRAD angiver månedlig beskæftigelsesgrad af indtægt, hvoraf der betales arbejdsmarkedsbidrag. Unge defineres kun som værende i arbejde, hvis de ikke samtidig er under uddannelse. Det vil sige, at unge, der har et studiejob ved siden af deres uddannelse, ikke indgår i analyserne om beskæftigelse.	Uge 40, 2020	Erhvervsskoler	Kapitel 8
NEET		Unge, der hverken modtager SU-ydelser eller er i beskæftigelse (se beskrivelse af beskæftigelse ovenfor) i en sammenhængende periode på fire uger	Uge 40-43, 2020	Gymnasier Erhvervsskoler	Kapitel 9

2.5 Statistisk analyse

Sammenhængene mellem risikoadfærd og unges uddannelse og beskæftigelse seks år efter Ungdomsprofilen 2014 er analyseret ved brug af logistiske regressionsanalyser. Her er formålet at estimere sandsynligheden for udfald relateret til uddannelse og beskæftigelse for grupper med forskellig risikoadfærd. Der estimeres en odds ratio (OR) og dertilhørende 95% sikkerhedsintervaller (konfidensinterval, KI) for forholdet mellem sandsynligheden for udfald blandt en eksponeret gruppe og en referencegruppe. I denne rapport identificeres en gruppe med lavrisikoadfærd (se også Kapitel 3), der i alle analyser fungerer som referencegruppe. I analyserne estimeres eksempelvis sandsynligheden for ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse blandt risikoadfærdsgrupper sammenlignet med referencegruppen. Med undtagelse af analyserne for de unges gennemsnitskarakterer har referencegruppen altid en OR på 1. Hvis OR for de andre risikoadfærdsgrupper er højere end 1, er det ensbetydende med, at denne gruppe har en højere sandsynlighed for et udfald sammenlignet med referencegruppen, mens der er en lavere sandsynlighed for et udfald, hvis en gruppe har en OR på mindre end 1. I analysen af unges karaktergennemsnit på tværs af risikoadfærdsgrupper benyttes en lineær regressionsanalyse, og her præsenteres resultaterne som det gennemsnitlige karaktergennemsnit blandt unge i én risikoadfærdsgruppe sammenlignet med referencegruppen.

For alle analyser vurderes statistisk signifikans med 95% konfidensintervaller, hvilket vil sige, at det kan siges med 95% sikkerhed, at det reelle estimat er inden for de intervaller, der er præsenteret. Hvis konfidensintervallet ikke overlapper 1, er det sikkert at sige, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem risikoadfærdsgruppen og det pågældende udfald, når der sammenlignes med referencegruppen. Hvis konfidensintervallet derimod overlapper 1, er det et udtryk for, at det ikke med sikkerhed kan siges, om der reelt er forskel på de to grupper af risikoadfærd, der sammenlignes i forhold til det pågældende udfald.

Kausalitet og justering

Når sammenhænge mellem risikoadfærd og uddannelse og beskæftigelse undersøges, vil der være andre faktorer, som har betydning for både unges risikoadfærd og deres senere uddannelses- og beskæftigelsestilknytning. Det er faktorer såsom de unges alder og etnicitet samt deres forældres højeste fuldførte uddannelsesniveau. Hvis der ikke tages højde for disse faktorer i analysen, kan vi ikke vurdere, hvorvidt tilknytning til uddannelse og beskæftigelse er forbundet med risikoadfærd, eller om det i højere grad er andre betydningsfulde faktorer, der påvirker sammenhængen – altså det kan ikke konkluderes, at der er en kausal sammenhæng. Kausalitet betyder årsagssammenhæng. I den type af studiedesign, der er anvendt i denne rapport (observationelt studiedesign), kan der ikke med 100% sikkerhed konkluderes en kausal sammenhæng, men det er muligt at inkludere andre betydningsfulde faktorer i analyserne for at minimere deres påvirkning på resultaterne – det, der kaldes justering. I denne undersøgelse har vi derfor justeret alle resultater for de unges alder og etnicitet samt deres forældres højeste uddannelsesniveau.

3. Karakteristik af unges risikoadfærdsmønstre

På baggrund af den latente klasseanalyse blev fire grupper af risikoadfærd afledt blandt henholdsvis gymnasie- og erhvervsskoleelever. På gymnasier og erhvervsskoler adskiller grupperne sig delvist, hvor især to af grupperne karakteriseres forskelligt. Det vil sige, at grupperne på gymnasier fordeler sig således, at de karakteriseres som lavrisikoadfærd, alkoholrelateret risikoadfærd, eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd. På erhvervsskoler ses der også to ydergrupper med lavrisikoadfærd og højrisikoadfærd samt en gruppe med eksperimentel risikoadfærd. Dog findes gruppen med alkoholrelateret adfærd ikke blandt erhvervsskoleelever, men der ses til gengæld en gruppe med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd som ikke ses blandt gymnasieelever. På tværs af køn karakteriseres risikoadfærdsgrupperne nogenlunde ens for hver uddannelsestype.

Gymnasier

I figur 3.1 og 3.2 er fordelingen af grupperne med forskellig risikoadfærd fordelt på drenge og piger på gymnasier og erhvervsskoler illustreret. På gymnasier er der 38% blandt drenge og 50% blandt piger, der er i gruppen med lavrisikoadfærd, mens 20% blandt både drenge og piger har alkoholrelateret risikoadfærd, 30% af drenge og 20% af piger har eksperimentel risikoadfærd, og 12% af drenge og 10% af piger har højrisikoadfærd (figur 3.1).

Figur 3.1: Fordeling af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på gymnasier. Procent

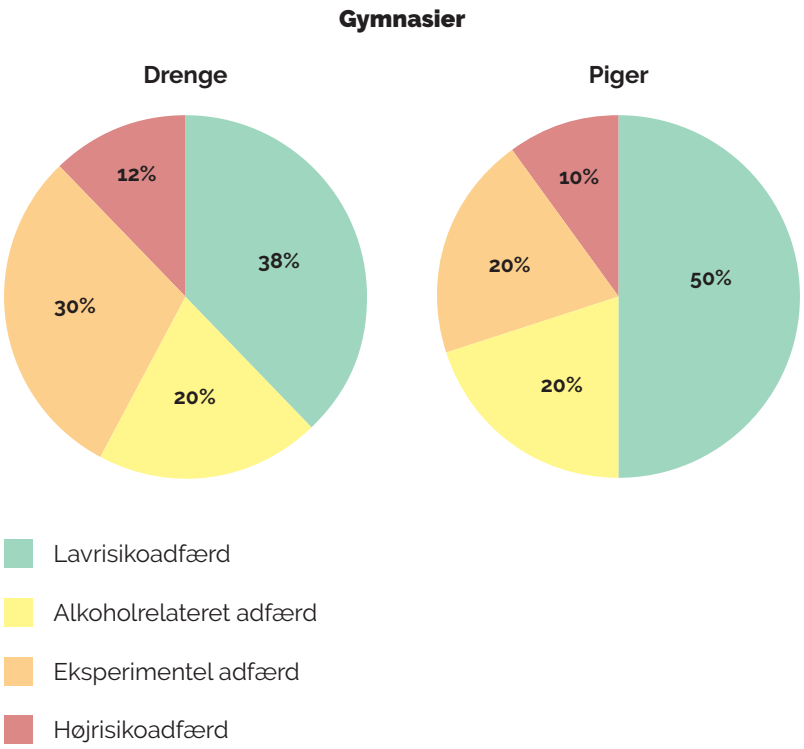

Erhvervsskoler

På erhvervsskoler ses det, at 42% af drenge og 44% af piger har lavrisikoadfærd, 23% af drenge og 18% af piger har eksperimentel risikoadfærd, 15% af drenge og 21% af piger har tobaks- og stofrelateret risikoadfærd, mens 20% af drenge og 16% af piger har højrisikoadfærd (figur 3.2).

Figur 3.2: Fordeling af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på erhvervsskoler. Procent

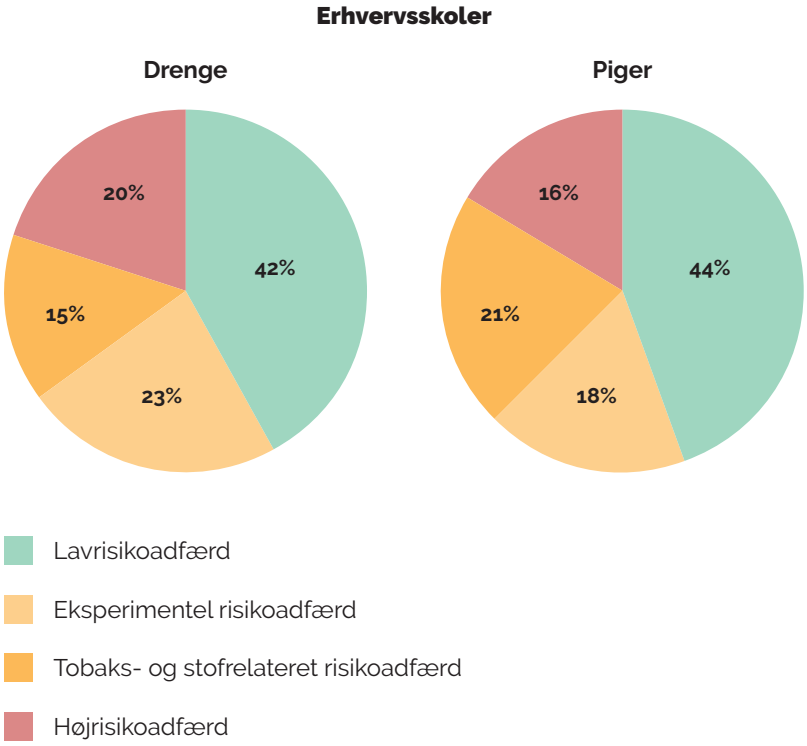

I de følgende tabeller 3.1 og 3.2 ses et overblik over de forskellige risikoadfærdsgrupper og de inkluderede indikatorer for rusmiddelbrug blandt drenge og piger på gymnasier og erhvervsskoler.

Tabel 3.1: Grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre og fordeling af indikatorer for rusmidler blandt drenge og piger på gymnasier

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Drikker alkohol	74%	100%	99%	98%
Hyppig binge drinking*	0%	49%	54%	65%
Drikker >10 genstande/uge	0%	76%	69%	79%
Fuldskabsdebut ≤ 13 år	4%	10%	27%	43%
Ryger cigaretter dagligt	2%	2%	0%	100%
Ryger cigaretter lejlighedsvis	11%	26%	80%	0%
Debutalder for første cigaret ≤ 13 år	1%	0%	16%	38%
Bruger e-cigaretter	1%	1%	13%	25%
Ryger vandpibe	5%	5%	29%	37%
Bruger snus	1%	3%	14%	10%
Har prøvet at ryge hash**	15%	27%	95%	96%
Har røget hash** den seneste måned	0%	0%	44%	57%
Har prøvet øvrige stoffer***	0%	1%	13%	36%
Antal (%)	*9.869 (38%)*	*5.203 (20%)*	*7.784 (30%)*	*3.202 (12%)*
Piger				
Drikker alkohol	77%	100%	99%	98%
Hyppig binge drinking*	0%	39%	42%	56%
Drikker >10 genstande/uge	0%	60%	53%	67%
Fuldskabsdebut ≤ 13 år	3%	8%	29%	44%
Ryger cigaretter dagligt	1%	1%	0%	100%
Ryger cigaretter lejlighedsvis	14%	41%	90%	0%
Debutalder for første cigaret ≤ 13 år	0%	0%	23%	44%
Bruger e-cigaretter	0%	0%	7%	16%
Ryger vandpibe	3%	3%	21%	28%
Bruger snus	0%	1%	4%	2%
Har prøvet at ryge hash**	6%	15%	80%	88%
Har røget hash** den seneste måned	0%	0%	20%	32%
Har prøvet øvrige stoffer***	0%	0%	6%	16%
Antal (%)	*20.335 (50%)*	*8.196 (20%)*	*8.331 (20%)*	*3.983 (10%)*

*≥ fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller oftere hver måned
** Inkl. pot eller skunk
*** Inkl. amfetamin, ecstasy/MDMA, kokain eller andre stoffer
Data: Ungdomsprofilen 2014

Tabel 3.2: Grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre og fordeling af indikatorer for rusmidler blandt drenge og piger på erhvervsskoler

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Drikker alkohol	70%	96%	75%	100%
Hyppig binge drinking*	6%	34%	0%	59%
Drikker >10 genstande/uge	15%	58%	0%	87%
Fuldskabsdebut ≤ 13 år	9%	35%	46%	63%
Ryger cigaretter dagligt	5%	0%	92%	99%
Ryger cigaretter lejlighedsvis	6%	77%	0%	0%
Debutalder for første cigaret ≤ 13 år	0%	28%	54%	66%
Bruger e-cigaretter	2%	24%	24%	37%
Ryger vandpibe	4%	30%	23%	41%
Bruger snus	1%	8%	3%	7%
Har prøvet at ryge hash**	11%	75%	90%	93%
Har røget hash** den seneste måned	0%	25%	45%	48%
Har prøvet øvrige stoffer***	0%	24%	52%	55%
Antal (%)	*1.289 (42%)*	*691 (23%)*	*465 (15%)*	*601 (20%)*
Piger				
Drikker alkohol	73%	93%	85%	100%
Hyppig binge drinking*	5%	18%	2%	65%
Drikker >10 genstande/uge	10%	33%	1%	88%
Fuldskabsdebut ≤ 13 år	8%	42%	48%	56%
Ryger cigaretter dagligt	8%	0%	100%	98%
Ryger cigaretter lejlighedsvis	13%	74%	0%	0%
Debutalder for første cigaret ≤ 13 år	0%	30%	65%	65%
Bruger e-cigaretter	1%	16%	15%	16%
Ryger vandpibe	2%	22%	14%	29%
Bruger snus	0%	1%	0%	3%
Har prøvet at ryge hash**	12%	73%	83%	90%
Har røget hash** den seneste måned	0%	16%	22%	32%
Har prøvet øvrige stoffer***	0%	24%	33%	43%
Antal (%)	*398 (44%)*	*166 (18%)*	*187 (21%)*	*148 (16%)*

*≥ fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller oftere hver måned
** Inkl. pot eller skunk
*** Inkl. amfetamin, ecstasy/MDMA, kokain eller andre stoffer
Data: Ungdomsprofilen 2014

I følgende tabeller 3.3 og 3.4 opsummeres karakteristika for hver gruppe fordelt på gymnasie- og erhvervsskoleelever.

Tabel 3.3: Beskrivende karakteristik af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre på gymnasier

Gruppenavn	Karakteristik
Lavrisikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved, at de fleste drikker alkohol, men få drikker over genstandsgrænsen (mere end 10 genstande på en typisk uge), og de binge-drikker sjældent (flere end fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller flere på en måned). Desuden er det få i gruppen, som har andre former for risikoadfærd.
Alkoholrelateret risikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved, at alle drikker alkohol, og en relativt set stor andel drikker mere end 10 genstande på en typisk uge. Desuden er der 49% af piger og 60% af drenge, som binge-drikker hyppigt (mere end fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller flere på en måned). Gruppen har ikke i udtalt grad andre former for risikoadfærd, dog ryger 26% af drenge og 41% af piger lejlighedsvist, og 27% af drenge og 14% af piger har prøvet at ryge hash. Ingen har røget hash inden for den seneste måned.
Eksperimentel risikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved, at næsten alle drikker alkohol, samt at en høj andel drikker mere end 10 genstande på en typisk uge og binge-drikker hyppigt (mere end fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller flere på en måned). Samtidig ryger størstedelen lejlighedsvist, og en relativt set højere andel forbruger andre tobaks- og nikotinprodukter sammenlignet med de foregående to grupper. Desuden har mange prøvet at ryge hash – og en del også inden for den seneste måned.
Højrisikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved et stort alkoholforbrug målt på at drikke mere end 10 genstande på en typisk uge og binge-drikke hyppigt (mere end fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller flere på en måned). Alle i gruppen ryger cigaretter dagligt, og flere bruger andre tobaks- og nikotinprodukter i denne gruppe sammenlignet med de tre andre grupper. Desuden har mange i denne gruppe røget hash inden for den seneste måned og prøvet øvrige stoffer.

Tabel 3.4: Beskrivende karakteristik af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre på erhvervsskoler

Gruppenavn	Karakteristik
Lavrisikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved, at de fleste drikker alkohol, men de drikker 10 eller færre genstande på en typisk uge, og de binge-drikker sjældent (flere end fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller flere på en måned). Meget få i gruppen har andre former for risikoadfærd.
Eksperimentel risikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved, at næsten alle drikker alkohol samt at 58% af drenge og 33% af piger drikker mere end 10 genstande på en typisk uge. Størstedelen i gruppen ryger lejlighedsvist, og relativt mange forbruger andre tobaks- og nikotinprodukter. Desuden har mange prøvet at ryge hash.
Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved, at de fleste drikker alkohol, men kun få har andre alkoholrelaterede former for risikoadfærd. Dog har knap halvdelen af drenge og piger prøvet at drikke sig fulde i en tidlig alder (≤13 år). Næsten alle i gruppen ryger dagligt, en høj andel bruger andre tobaks- og nikotinprodukter, og flere har prøvet at ryge hash – også inden for den seneste måned – og prøvet øvrige stoffer sammenlignet personer i grupperne med lavrisikoadfærd og eksperimentel risikoadfærd.
Højrisikoadfærd	Gruppen er kendetegnet ved et stort alkoholforbrug målt på at drikke over genstandsgrænsen (mere end 10 genstande på en typisk uge) og hyppig binge druk (mere end fem genstande ved samme lejlighed fire gange eller flere på en måned). Størstedelen i gruppen ryger cigaretter dagligt, og en relativt høj andel bruger andre tobaks- og nikotinprodukter sammenlignet med de tre foregående grupper. Desuden har mange i denne gruppe røget hash inden for den seneste måned og prøvet øvrige stoffer.

De næste afsnit har til formål at karakterisere unge med forskellig risikoadfærd i forhold til diverse karakteristika, herunder sociodemografi, fysisk helbred og anden sundhedsadfærd, mental sundhed, skoleliv og sociale relationer samt belastninger i familien, opdelt på køn og type af uddannelse. Disse afsnit kan være med til at danne et overblik over – og et mere nuanceret billede af – hvad der kendetegner unge på gymnasier og erhvervsskoler, som har forskellige typer af risikoadfærd.

3.1 Sociodemografi

Gymnasier

I tabel 3.1.1 ses sociodemografiske karakteristika af unge på gymnasier med forskellige risikoadfærdsmønstre fordelt på drenge og piger. På tværs af køn er sociodemografiske karakteristika forholdsvis sammenlignelige for de fire grupper af risikoadfærd. Der ses en tendens til, blandt begge køn, at alderen stiger i takt med graden af risikoadfærd, det vil f.eks. sige, at mens drenge i gruppen med lavrisikoadfærd i gennemsnit er 17,8 år, er drenge i gruppen med højrisikoadfærd i gennemsnit 18,4 år. Der er en højere andel med anden etnisk oprindelse end dansk i gruppen med lavrisikoadfærd (14% blandt både drenge og piger) sammenlignet med de øvrige grupper (mellem 3% og 7% på tværs af køn). Der ses en relativt jævn fordeling på tværs af grupperne i forhold til region og andelen af unge, der har forældre med kort uddannelse (det vil sige, at forældre har grundskole som højest fuldførte uddannelse). Der ses en lavere andel, blandt både drenge og piger, der bor sammen med begge forældre.

Tabel 3.1.1: Sociodemografiske karakteristika af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på gymnasier

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Alder, år (gennemsnit)	17,8	17,8	18,1	18,4
Etnicitet				
Dansk	86%	96%	95%	93%
Indvandrer eller efterkommer	14%	4%	5%	7%
Region				
Hovedstaden	32%	34%	35%	37%
Sjælland	14%	15%	15%	16%
Syddanmark	22%	20%	19%	18%
Midtjylland	21%	21%	21%	19%
Nordjylland	11%	11%	10%	9%
Forældre med kort uddannelse*	4%	2%	3%	4%
Boforhold				
Bor med begge forældre	73%	77%	69%	57%
Bor med én forælder	21%	20%	25%	31%
Andet**	5%	3%	6%	12%
Min. antal deltagere	*9.851*	*5.195*	*7.781*	*3.198*
Piger				
Alder, år (gennemsnit)	17,7	17,8	18,0	18,1
Etnicitet				
Dansk	86%	97%	96%	94%
Indvandrer eller efterkommer	14%	3%	4%	6%
Region				
Hovedstaden	28%	26%	31%	40%
Sjælland	15%	15%	17%	17%
Syddanmark	22%	21%	21%	16%
Midtjylland	24%	24%	21%	18%
Nordjylland	11%	14%	10%	9%
Forældre med kort uddannelse*	5%	3%	4%	6%
Boforhold				
Bor med begge forældre	72%	71%	62%	48%
Bor med én forælder	23%	25%	30%	37%
Andet**	5%	4%	7%	16%
Min. antal deltagere	*20.300*	*8.189*	*8.312*	*3.978*

* Grundskole som højest fuldførte uddannelse

** Bor alene, med partner, bedsteforældre, søskende, på institution/hos plejefamilie eller andre

Data: Ungdomsprofilen 2014, CPR-registeret og Uddannelsesregisteret

Erhvervsskoler

I tabel 3.1.2 ses sociodemografiske karakteristika af unge på erhvervsskoler med forskellige risikoadfærdsmønstre fordelt på drenge og piger. Det er i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd, at de unge i gennemsnit har den højeste alder, henholdsvis 19,9 år blandt drenge og 20,1 år blandt piger, mens gennemsnitsalderen for de resterende grupper er mellem 18,5 og 19 år blandt drenge og 19,1 og 19,3 år blandt piger. Blandt drenge er der en nogenlunde ligelig fordeling på tværs af grupperne, hvad angår etnicitet, mens der blandt piger er en højere andel af unge med anden etnisk oprindelse end dansk, som har lavrisikoadfærd (12%) sammenlignet med de resterende grupper (mellem 3% og 5%). Der ses ikke store forskelle på tværs af risikoadfærdsmønstre i forhold til region. Blandt drenge er der en lidt større andel af unge med forældre, der har kort uddannelse, i grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (19%) og højrisikoadfærd (16%) sammenlignet med de øvrige grupper (13% i gruppen med lavrisikoadfærd og 8% i gruppen med eksperimentel risikoadfærd). Blandt piger er der for få observationer i grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd samt højrisikoadfærd til at afrapportere andelen af unge, der har forældre med kort uddannelse.

Tabel 3.1.2: Sociodemografiske karakteristika af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på erhvervsskoler

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Alder, år (gennemsnit)	18,5	18,6	19,9	19,0
Etnicitet				
Dansk	89%	93%	88%	93%
Indvandrer eller efterkommer	11%	7%	12%	7%
Region				
Hovedstaden	28%	26%	28%	28%
Sjælland	19%	20%	22%	24%
Syddanmark	30%	31%	25%	23%
Midtjylland	15%	15%	16%	17%
Nordjylland	7%	8%	9%	7%
Forældre med kort uddannelse*	13%	8%	19%	16%
Boforhold				
Bor med begge forældre	55%	46%	30%	34%
Bor med én forælder	28%	28%	25%	33%
Andet**	17%	26%	45%	33%
Min. antal deltagere	*1.288*	*689*	*465*	*601*
Piger				
Alder, år (gennemsnit)	19,3	19,5	20,1	19,1
Etnicitet				
Dansk	88%	96%	95%	97%
Indvandrer eller efterkommer	12%	4%	5%	3%
Region				
Hovedstaden	21%	22%	28%	27%
Sjælland	38%	32%	33%	30%
Syddanmark	13%	14%	10%	11%
Midtjylland	22%	27%	23%	26%
Nordjylland	6%	5%	6%	7%
Forældre med kort uddannelse*	16%	14%	-	-
Boforhold				
Bor med begge forældre	38%	32%	21%	30%
Bor med én forælder	27%	22%	22%	32%
Andet**	35%	46%	58%	37%
Min. antal deltagere	*397*	*166*	*187*	*148*

* Grundskole som højest fuldførte uddannelse

** Bor alene, med partner, bedsteforældre, søskende, på institution/hos plejefamilie eller andre

Data: Ungdomsprofilen 2014, CPR-registeret og Uddannelsesregisteret

3.2 Fysisk helbred og anden sundhedsadfærd

Fysisk helbred er i følgende afsnit opdelt på positive og negative aspekter. De positive aspekter er målt på godt selvvurderet helbred og fysisk aktivitet mere end to timer ugentligt uden for skoletiden. De negative aspekter er målt på fysiske symptomer, det vil sige at være generet af hovedpine, mavepine eller smerter i nakke, ryg, arme eller ben næsten dagligt og søvnproblemer.

Gymnasier

Blandt unge på gymnasier fordeler de positive aspekter af fysisk helbred sig generelt således, at den højeste andel af godt selvvurderet helbred er i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd (71% blandt drenge og 57% blandt piger), mens den laveste andel ses i gruppen med højrisikoadfærd (41% blandt drenge og 32% blandt piger). Samme tendens ses for fysisk aktivitet – her rapporterer 83% af drenge og 73% af piger i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd, at de er fysisk aktive mere end to timer ugentligt uden for skoletiden, mens det gælder 66% af drenge og 53% af piger i gruppen med højrisikoadfærd. I forhold til negative aspekter er det særligt andelen af unge med søvnproblemer, der adskiller sig på tværs af grupperne – mens grupperne med lavrisikoadfærd og alkoholrelateret adfærd ser ens ud (14% i begge grupper blandt drenge og 19% blandt piger), er der flere i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (19% blandt drenge og 27% blandt piger) og endnu flere i gruppen med højrisikoadfærd, der oplever søvnproblemer (30% blandt drenge og 36% blandt piger) (tabel 3.2.1).

Tabel 3.2.1: Fysisk helbred og anden sundhedsadfærd på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på gymnasier

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Positive aspekter				
Godt selvvurderet helbred	66%	71%	62%	41%
Fysisk aktiv i fritiden*	76%	83%	78%	66%
Negative aspekter				
Fysiske symptomer**	7%	6%	8%	11%
Søvnproblemer	14%	14%	19%	30%
Min. antal deltagere	*9.378*	*4.952*	*7.327*	*2.965*
Piger				
Positive aspekter				
Godt selvvurderet helbred	55%	57%	47%	32%
Fysisk aktiv i fritiden*	66%	73%	66%	53%
Negative aspekter				
Fysiske symptomer**	18%	17%	20%	28%
Søvnproblemer	19%	19%	27%	36%
Min. antal deltagere	*19.702*	*7.963*	*8.064*	*3.848*

* >2 timer ugentligt uden for skoletiden

** Generet af hovedpine, mavepine eller smerter i nakke, ryg, arme eller ben næsten dagligt

Data: Ungdomsprofilen 2014

Erhvervsskoler

Blandt drenge og piger på erhvervsskoler ses der for de positive aspekter, at den højeste andel med godt selvvurderet helbred er blandt drenge og piger med lavrisikoadfærd (63% blandt drenge og 42% blandt piger), mens den laveste andel blandt drenge ses i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (44%) og blandt piger i gruppen med højrisikoadfærd (24%). I forhold til fysisk aktivitet ses den højeste andel i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (73% blandt drenge og 66% blandt piger), og den laveste andel blandt drenge ses i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (61%) og blandt piger i gruppen med højrisikoadfærd (51%). For de negative aspekter ses der en tendens til en større andel af unge med fysiske symptomer med stigende risikoadfærd – særligt blandt piger, hvor 22% angiver at være generet af fysiske symptomer i gruppen med lavrisikoadfærd, mens 37% i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og 33% i gruppen med højrisikoadfærd angiver tilsvarende (tabel 3.2.2).

Tabel 3.2.2: Fysisk helbred og anden sundhedsadfærd på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på erhvervsskoler

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Positive aspekter				
Godt selvvurderet helbred	63%	59%	44%	50%
Fysisk aktiv i fritiden*	68%	73%	61%	69%
Negative aspekter				
Fysiske symptomer**	9%	13%	16%	16%
Søvnproblemer	16%	20%	25%	26%
Min. antal deltagere	*1.116*	*583*	*374*	*432*
Piger				
Positive aspekter				
Godt selvvurderet helbred	42%	35%	30%	24%
Fysisk aktiv i fritiden*	56%	66%	57%	51%
Negative aspekter				
Fysiske symptomer**	22%	27%	37%	33%
Søvnproblemer	19%	30%	36%	34%
Min. antal deltagere	*19.702*	*138*	*149*	*118*

* >2 timer ugentligt uden for skoletiden

** Generet af hovedpine, mavepine eller smerter i nakke, ryg, arme eller ben næsten dagligt

Data: Ungdomsprofilen 2014

3.3 Mental sundhed

Der er inddraget en række indikatorer for mental sundhed, som opdeles på henholdsvis positive og negative aspekter. De positive aspekter består af livstilfredshed, selvværd, self-efficacy (tro på egen formåen) og autonomi (at være i stand til at danne sin egen mening om ting). Autonomi rapporteres kun på gymnasier, da samme spørgsmål ikke er stillet på erhvervsskoler. De negative aspekter inkluderer psykiske symptomer, hvilket vil sige at være ked af det, irritabel/i dårligt humør og nervøs samt hyppig stress og ensomhed.

Gymnasier

På gymnasier ses en tendens til, at unge i gruppen med højrisikoadfærd i mindre grad rapporterer positive aspekter af mental sundhed sammenlignet med de øvrige grupper, særligt hvad angår livstilfredshed, self-efficacy og autonomi blandt begge køn (tabel 3.3.1). De højeste andele af positive aspekter af mental sundhed ses i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd blandt drenge, mens det blandt piger er i grupperne med lavrisikoadfærd og alkoholrelateret risikoadfærd. Eksempelvis ses den højeste andel med høj livstilfredshed blandt drenge i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd (62%) og den laveste i gruppen med højrisikoadfærd (44%). Blandt piger ses de højeste andele i gruppen med lavrisikoadfærd og alkoholrelateret risikoadfærd (45% i begge grupper) og den laveste andel i gruppen med højrisikoadfærd (30%).

Tabel 3.3.1: Mental sundhed på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på gymnasier

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Positive aspekter				
Høj grad af livstilfredshed	57%	62%	54%	44%
Højt selvværd	82%	86%	83%	81%
Høj grad af self-efficacy	86%	87%	83%	76%
Høj grad af autonomi	89%	90%	86%	79%
Negative aspekter				
Psykiske symptomer*	5%	4%	4%	8%
Stress (daglig)	6%	5%	7%	12%
Ensomhed (ofte)	7%	4%	5%	7%
Min. antal deltagere	*9.480*	*5.006*	*7.445*	*3.016*
Piger				
Positive aspekter				
Høj grad af livstilfredshed	45%	45%	36%	30%
Højt selvværd	67%	65%	62%	58%
Høj grad af self-efficacy	79%	80%	73%	66%
Høj grad af autonomi	82%	82%	76%	68%
Negative aspekter				
Psykiske symptomer*	10%	8%	13%	20%
Stress (daglig)	14%	12%	17%	25%
Ensomhed (ofte)	11%	8%	12%	16%
Min. antal deltagere	*19.617*	*7.909*	*8.054*	*3.849*

* Oplever at være ked af det, irritabel/i dårligt humør eller nervøs næsten dagligt
Data: Ungdomsprofilen 2014

Erhvervsskoler

Blandt drenge på erhvervsskoler ses det, at unge i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (41%) og højrisikoadfærd (48%) i mindre grad rapporterer høj livstilfredshed sammenlignet med de øvrige grupper (tabel 3.3.2). I forhold til øvrige mentale sundhedsindikatorer ses der ikke store forskelle blandt drenge på erhvervsskoler. Blandt piger på erhvervsskoler ses den laveste andel med høj livstilfredshed blandt gruppen med højrisikoadfærd (34%) sammenlignet med de resterende grupper, og der ses desuden en negativ gradient for selvværd – det vil sige en andel på 65% blandt piger med lavrisikoadfærd, mens 56% blandt piger med højrisikoadfærd rapporterer højt selvværd. Der ses ligeledes en tendens til, at piger på erhvervsskoler i højere grad rapporterer psykiske symptomer i gruppen med højrisikoadfærd (19%) sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd (13%).

Tabel 3.3.2: Mental sundhed på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på erhvervsskoler

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Positive aspekter				
Høj grad af livstilfredshed	60%	56%	41%	48%
Højt selvværd	82%	83%	80%	84%
Høj grad af self-efficacy	80%	82%	77%	76%
Negative aspekter				
Psykiske symptomer*	6%	6%	10%	9%
Stress (daglig)	4%	7%	10%	11%
Ensomhed (ofte)	7%	6%	8%	7%
Min. antal deltagere	*1.180*	*621*	*405*	*489*
Piger				
Positive aspekter				
Høj grad af livstilfredshed	44%	38%	44%	34%
Højt selvværd	65%	58%	59%	56%
Høj grad af self-efficacy	71%	75%	70%	64%
Negative aspekter				
Psykiske symptomer*	13%	17%	18%	19%
Stress (daglig)	*6%*	*10%*	*15%*	*13%*
Ensomhed (ofte)	*10%*	*14%*	*10%*	15%
Min. antal deltagere	*381*	*162*	*176*	140

* Oplever at være ked af det, irritabel/i dårligt humør eller nervøs næsten dagligt
Data: Ungdomsprofilen 2014

3.4 Skoleliv og sociale relationer

En række karakteristika relateret til unges skoleliv og sociale relationer er undersøgt i forhold til forskellige risikoadfærdsmønstre. Dette inkluderer skoletilfredshed, at klare sig godt i skolen, at opleve støtte fra lærere og klassekammerater og at have fortrolighed med venner og forældre.

Gymnasier

Blandt gymnasieelever ses en lavere andel af unge, som oplever skoletilfredshed i gruppen med højrisikoadfærd (75% blandt drenge og 72% blandt piger) sammenlignet med gruppen af unge med lavrisikoadfærd (88% blandt drenge og 83% blandt piger). På tværs af køn ses samme tendens i forhold til at klare sig godt i skolen og at opleve støtte fra lærere. Andelen af unge med fortrolighed med venner er forholdsvis høj og nogenlunde ens på tværs af alle risikoadfærdsmønstre, mens fortrolighed med forældre er lidt lavere i højrisikoadfærdsgruppen (73% blandt drenge og 75% blandt piger, sammenlignet med de øvrige grupper (i gruppen med lavrisikoadfærd er andelene 81% blandt drenge og 83% blandt piger) (tabel 3.4.1).

Tabel 3.4.1: Skoleliv og sociale relationer på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på gymnasier

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Skoletilfredshed	88%	90%	84%	75%
Klarer sig godt i skolen	65%	64%	55%	43%
Støtte fra lærere	63%	62%	55%	52%
Støtte fra klassekammerater	75%	81%	76%	70%
Fortrolighed med venner	75%	84%	83%	84%
Fortrolighed med forældre	81%	82%	78%	73%
Min. antal deltagere	*9.580*	*5.087*	*7.552*	*3.100*
Piger				
Skoletilfredshed	83%	86%	76%	72%
Klarer sig godt i skolen	58%	53%	46%	37%
Støtte fra lærere	54%	50%	43%	42%
Støtte fra klassekammerater	71%	79%	70%	65%
Fortrolighed med venner	79%	86%	82%	82%
Fortrolighed med forældre	83%	83%	79%	75%
Min. antal deltagere	*20.098*	*8.112*	*8.238*	*3.936*

Data: Ungdomsprofilen 2014

Erhvervsskoler

Der ses nogenlunde samme tendenser på erhvervsskoler som på gymnasier, hvad angår skoleliv og sociale relationer, på tværs af risikoadfærdsmønstre, hvormed der er en tendens til faldende skoletilfredshed, at klare sig godt i skolen samt at opleve støtte og fortrolighed med stigende risikoadfærd. Eksempelvis oplever 74% af drenge på erhvervsskoler i lavrisikoadfærdsgruppen støtte fra lærere, mens det gælder 64% i grupperne med henholdsvis tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd. Der ses en tendens til, at det særligt er de to grupper med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd samt højrisikoadfærd, der rapporterer de laveste andele af indikatorerne for skoleliv og sociale relationer sammenlignet med de øvrige grupper (tabel 3.4.2).

Tabel 3.4.2: Skoleliv og sociale relationer på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på erhvervsskoler

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Skoletilfredshed	92%	88%	86%	84%
Klarer sig godt i skolen	78%	75%	71%	72%
Støtte fra lærere	74%	69%	64%	64%
Støtte fra klassekammerater	77%	77%	73%	74%
Fortrolighed med venner	80%	84%	77%	84%
Fortrolighed med forældre	84%	81%	77%	76%
Min. antal deltagere	*1.154*	*620*	*400*	*484*
Piger				
Skoletilfredshed	86%	87%	85%	80%
Klarer sig godt i skolen	73%	73%	69%	62%
Støtte fra lærere	67%	65%	64%	58%
Støtte fra klassekammerater	72%	67%	74%	64%
Fortrolighed med venner	77%	74%	85%	86%
Fortrolighed med forældre	82%	73%	79%	77%
Min. antal deltagere	*341*	*140*	*153*	*122*

Data: Ungdomsprofilen 2014

3.5 Belastninger i familien

Belastninger i familien er målt på økonomiske problemer i familien, at forældre er flyttet fra hinanden inden for det seneste år, sygdom eller død i nærmeste familie inden for det seneste år samt alkoholproblemer i nærmeste familie. Sygdom eller død i nærmeste familie rapporteres kun på gymnasier, da elever på erhvervsskoler ikke har fået spørgsmål om dette.

Gymnasier

Blandt gymnasieelever ses der en tendens til, at unge i gruppen med højrisikoadfærd oftere oplever belastninger i familien, for eksempel økonomiske problemer (20% blandt drenge og 30% blandt piger) sammenlignet med lavrisikoadfærd (11% blandt drenge og 16% blandt piger) og alkoholrelateret risikoadfærd (9% blandt drenge og 14% blandt piger). Desuden ses en væsentligt højere andel af unge med alkoholproblemer i nærmeste familie i gruppen med højrisikoadfærd (17% blandt drenge og 25% blandt piger) sammenlignet med gruppen af unge med lavrisikoadfærd (7% blandt drenge og 11% blandt piger) (tabel 3.5.1).

Tabel 3.5.1: Belastninger i familien på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på gymnasier

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Økonomiske problemer i familien	11%	9%	13%	20%
Forældre er flyttet fra hinanden inden for det seneste år	4%	5%	6%	7%
Sygdom eller død i nærmeste familie inden for det seneste år*	9%	9%	10%	14%
Alkoholproblemer i nærmeste familie**	7%	7%	11%	17%
Min. antal deltagere	*9.668*	*5.104*	*7.606*	*3.130*
Piger				
Økonomiske problemer i familien	16%	14%	21%	30%
Forældre er flyttet fra hinanden inden for det seneste år	5%	5%	6%	7%
Sygdom eller død i nærmeste familie inden for det seneste år*	11%	11%	13%	16%
Alkoholproblemer i nærmeste familie**	11%	13%	18%	25%
Min. antal deltagere	*20.115*	*8.117*	*8.255*	*3.945*

* Nærmeste familie indebærer forældre og søskende

** Nærmeste familie indebærer forældre, søskende, bonus/papforældre og andre voksne i nærmeste familie

Data: Ungdomsprofilen 2014

Erhvervsskoler

Blandt unge på erhvervsskoler ses der en tendens til, at unge i grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd generelt set i højere grad oplever belastninger i familien sammenlignet med de to øvrige grupper. Eksempelvis rapporterer 11% af drenge i lavrisikoadfærdsgruppen alkoholproblemer i nærmeste familie, mens det gælder for henholdsvis 22% i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd samt 21% i gruppen med højrisikoadfærd. Det samme gælder for piger, hvor den laveste andel af alkoholproblemer i familien ses i gruppen med lavrisikoadfærd (24%), mens de højeste andele ses i grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (33%) og højrisikoadfærd (30%) (tabel 3.5.2).

Tabel 3.5.2: Belastninger i familien på tværs af grupper med forskellige risikoadfærdsmønstre blandt drenge og piger på erhvervsskoler

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Økonomiske problemer i familien	14%	16%	23%	24%
Sygdom eller død i nærmeste familie inden for det seneste år*	6%	9%	7%	12%
Alkoholproblemer i nærmeste familie**	11%	14%	22%	21%
Min. antal deltagere	*1.227*	*661*	*436*	*539*
Piger				
Økonomiske problemer i familien	19%	24%	28%	22%
Sygdom eller død i nærmeste familie inden for det seneste år*	7%	4%	8%	5%
Alkoholproblemer i nærmeste familie**	24%	29%	33%	30%
Min. antal deltagere	*391*	*165*	*179*	*142*

* Nærmeste familie indebærer forældre, søskende, bonus/papforældre og andre voksne i nærmeste familie

Data: Ungdomsprofilen 2014

3.6 Opsamling

Dette kapitel har til hensigt at give et nuanceret indblik i, hvad der kendetegner unge på erhvervsskoler og gymnasier i forhold til en lang række karakteristika på tværs af risikoadfærdsmønstre. Generelt set peger resultaterne blandt gymnasieelever på, at gruppen med højrisikoadfærd udgør en væsentligt mere udsat gruppe sammenlignet med de øvrige grupper – særligt når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd og i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd. Det kan overordnet siges, at der er en tendens til, at unge med stigende risikoadfærd oplever flere belastninger i familien, har flere udfordringer i forhold til fysiske helbreds- og mentale sundhedsindikatorer, for eksempel søvnproblemer, fysiske og psykiske symptomer, klarer sig i mindre grad godt i skolen, oplever mindre støtte fra lærere og klassekammerater samt har lavere grad af fortrolighed med forældre. Der er dog en undtagelse, nemlig i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd, som generelt rapporterer på lige fod med lavrisikoadfærdsgruppen eller højere forekomst af en række af de positive indikatorer medtaget i dette kapitel.

Blandt unge på erhvervsskoler ses der overordnet ligeledes en tendens til en stigende grad af udsathed og belastninger med stigende risikoadfærd. Det er værd at bemærke, at risikoadfærdsgrupperne adskiller sig fra risikoadfærdsgrupperne på gymnasier med en generelt set højere risikoprofil målt på diverse rusmiddelbrug for grupperne, dog med undtagelse af gruppen med lavrisikoadfærd. Det er især grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd samt højrisikoadfærd, der rapporterer de højeste forekomster af belastninger i familien, fysiske og psykiske symptomer, søvnproblemer, lav skoletilfredshed og lav grad af støtte fra klassekammerater. I forhold til fortrolighed med venner er der ikke de store forskelle på tværs af risikoadfærdsmønstre hverken på gymnasier eller erhvervsskoler.

4. Uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter Ungdomsprofilen 2014

Dette kapitel giver et overblik over gymnasie- og erhvervsskoleelevers uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter, at de deltog i undersøgelsen Ungdomsprofilen 2014. Nedenstående figurer viser andelene af unge, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, er i gang med en ungdomsuddannelse, er i arbejde, i NEET-gruppen (unge som hverken er under uddannelse eller i arbejde), eller er i rest-gruppen. Rest-gruppen inkluderer unge, som ikke er registreret i de anvendte registre, det vil sige unge, der ikke er indskrevet på en uddannelse, ikke modtager offentlig forsørgelse eller er registreret som lønmodtager. Dette inkluderer blandt andet unge, der bliver forsørget af deres forældre, unge, der er ude at rejse, er på højskole eller modtager barselsdagpenge.

Gymnasier

Som det fremgår af figur 4.1 og 4.2, er størstedelen af unge på gymnasier på tværs af køn i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse seks år efter Ungdomsprofilen 2014. Der er en lidt højere andel i gruppen med højrisikoadfærd, som er i beskæftigelse eller befinder sig i rest-gruppen, sammenlignet med de øvrige risikoadfærdsgrupper. Tendenserne er generelt set nogenlunde ens på tværs af køn. Dog er der en større andel af piger på tværs af risikoadfærdsmønstre, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, sammenlignet med drenge, mens færre er i NEET-gruppen blandt piger sammenlignet med drenge.

Figur 4.1: Fordelingen af uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014, opdelt på risikoadfærdsmønstre, blandt drenge på gymnasier

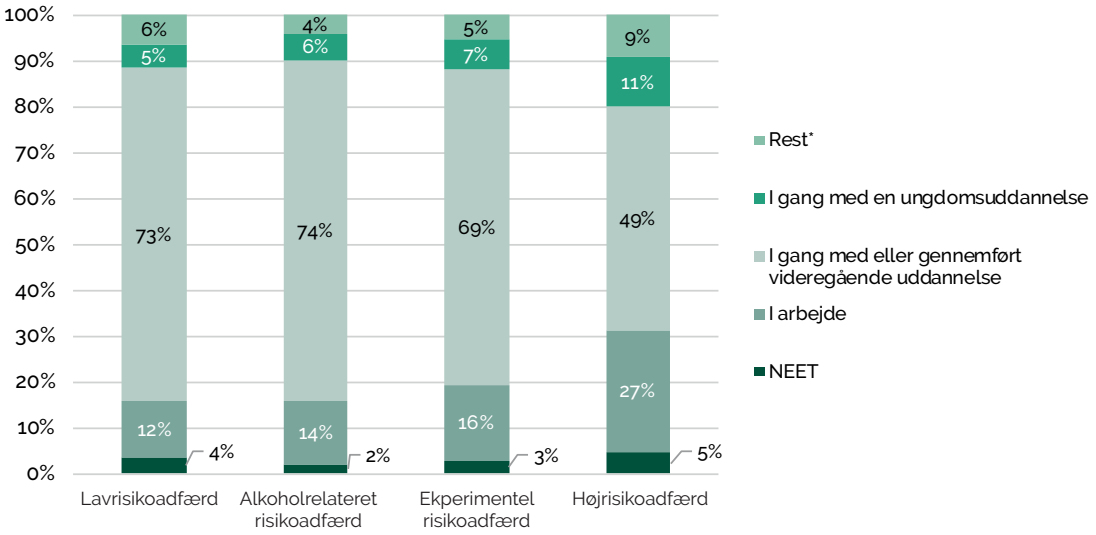

* Unge, der ikke er indskrevet på en uddannelse, ikke modtager offentlig forsørgelse, er registreret som lønmodtager eller er på barselsdagpenge

Figur 4.2: Fordelingen af uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014, opdelt på risikoadfærdsmønstre, blandt piger på gymnasier

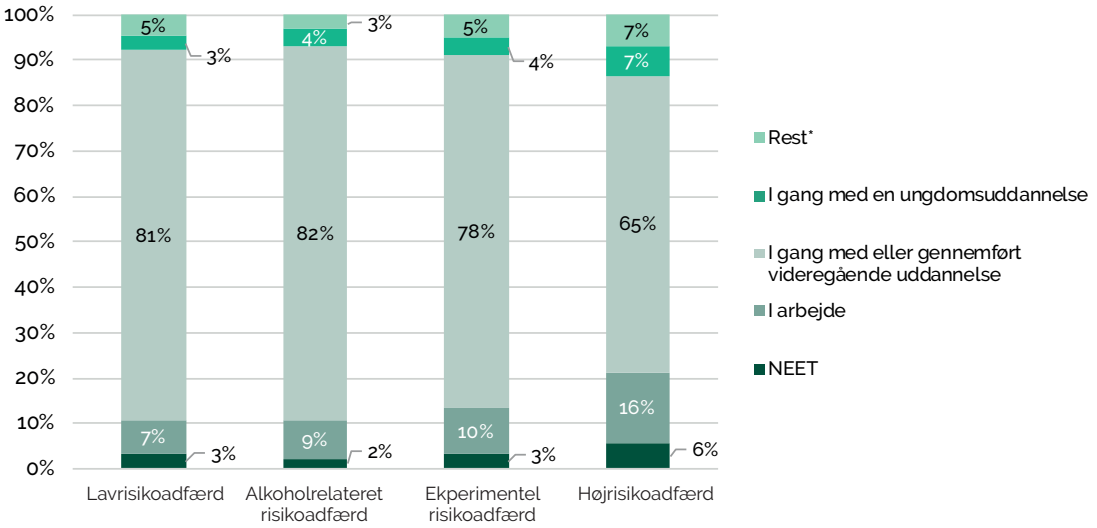

* Unge, der ikke er indskrevet på en uddannelse, ikke modtager offentlig forsørgelse, er registreret som lønmodtager eller er på barselsdagpenge

Erhvervsskoler

I figur 4.3 og 4.4 ses uddannelses- og beskæftigelsesstatus i år 2020 for henholdsvis drenge og piger, som gik på en erhvervsskole i år 2014. På tværs af risikoadfærdsgrupper ses der ikke markante forskelle i de unges uddannelses- og beskæftigelsesstatus. Der er en større andel af drenge på erhvervsskoler, som er i arbejde (mellem 47-55% på tværs af risikoadfærdsmønstre) sammenlignet med piger på erhvervsskoler (24-33% på tværs af risikoadfærdsmønstre), mens færre drenge er i NEET-gruppen sammenlignet med piger. Når der sammenlignes med unge på gymnasier, er der her en lidt højere andel blandt unge på erhvervsskoler, der befinder sig i NEET-gruppen.

Figur 4.3: Fordelingen af uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014, opdelt på risikoadfærdsmønstre, blandt drenge på erhvervsskoler

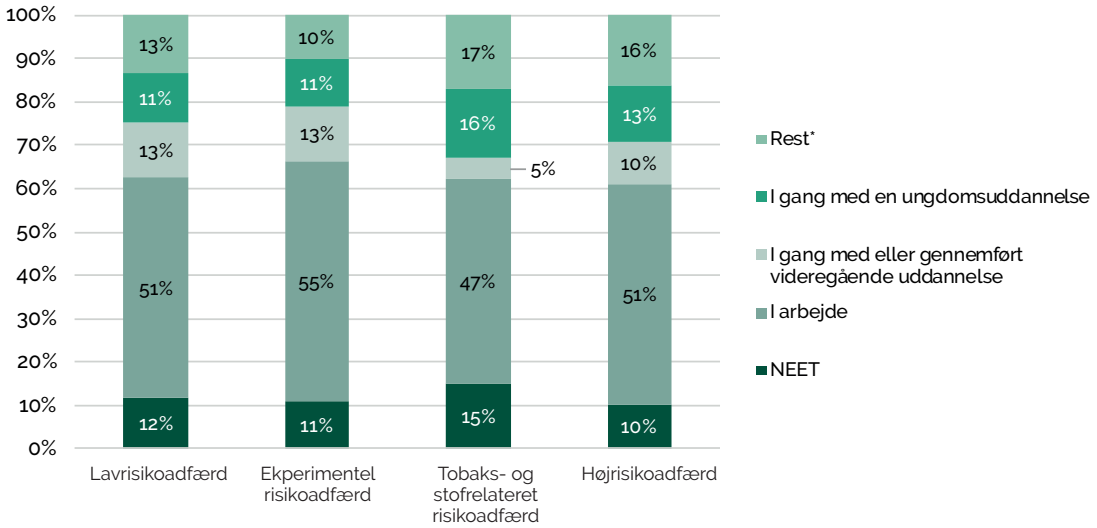

* Unge, der ikke er indskrevet på en uddannelse, ikke modtager offentlig forsørgelse, er registreret som lønmodtager eller er på barselsdagpenge

Figur 4.4: Fordelingen af uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014, opdelt på risikoadfærdsmønstre, blandt piger på erhvervsskoler

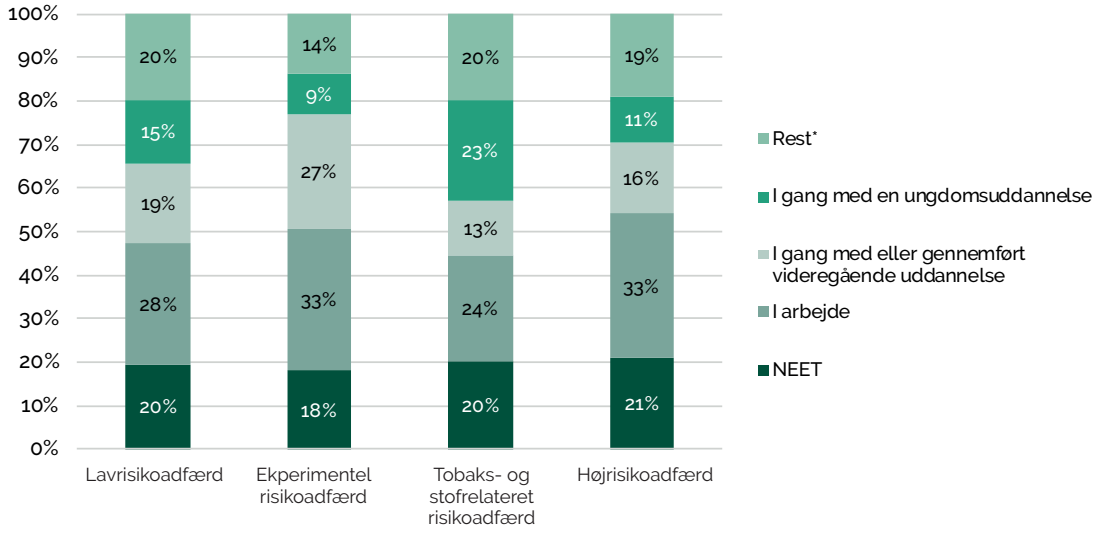

* Unge, der ikke er indskrevet på en uddannelse, ikke modtager offentlig forsørgelse, er registreret som lønmodtager eller er på barselsdagpenge

4.1 Opsamling

Resultaterne for de unges uddannelses- og beskæftigelsesstatus seks år efter, at de deltog i Ungdomsprofilen 2014, viser markante forskelle på tværs af gymnasier og erhvervsskoler i andelene, der er under uddannelse og i beskæftigelse. Således er den højeste andel unge på gymnasier i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, mens den højeste andel unge på erhvervsskoler er i beskæftigelse. Disse resultater stemmer overens med, at gymnasier i højere grad anses som studieforberedende, hvor erhvervsskoler i højere grad har fokus på beskæftigelse efter endt uddannelse.

På erhvervsskoler er der en lidt højere andel, der befinder sig i NEET-gruppen sammenlignet med gymnasier. Der ses ikke markante forskelle på tværs af risikoadfærdsgrupperne på erhvervsskoler. På gymnasier er der en lavere andel i gruppen med højrisikoadfærd, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, sammenlignet med de øvrige grupper samt lidt flere, der er i beskæftigelse, i denne gruppe. Rest-gruppen, som er unge, der ikke er registreret i de anvendte registre, udgår en lidt større andel i gruppen med højrisikoadfærd på gymnasier sammenlignet med de øvrige risikoadfærdsgrupper.

5. Risikoadfærd, frafald fra og gennemførelse af en ungdomsuddannelse

I det følgende kapitel undersøges sammenhænge mellem unges frafald fra og gennemførelse af en ungdomsuddannelse. Første afsnit tager udgangspunkt i unge på gymnasier, og hvorvidt risikoadfærdsmønstre er relateret til frafald fra igangværende gymnasial uddannelse. Grundet at erhvervsskoler kan variere i længde og kan afsluttes på forskellige trin, er det ikke muligt at lave samme opgørelse og analyse blandt disse unge. I det andet afsnit undersøges sammenhænge mellem risikoadfærdsmønstre, og hvorvidt de unge gennemfører en ungdomsuddannelse i perioden frem til 2020 – uanset typen af uddannelse – blandt unge på både gymnasier og erhvervsskoler. Dette udfald tager højde for, at de unge kan blive forsinkede eller have skiftet uddannelse undervejs.

5.1 Frafald fra igangværende gymnasial uddannelse

I det følgende afsnit undersøges frafald blandt unge på en igangværende gymnasial uddannelse, og om der er forskel på unges frafald på tværs af risikoadfærdsmønstre.

Gymnasier

Blandt drenge på gymnasier ses det, at en højere andel i gruppen med højrisikoadfærd (20%) frafalder den igangværende gymnasiale uddannelse, de er indskrevet på, mens den laveste andel af frafald ses i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd (6%). I lavrisikoadfærdsgruppen er det 8% og 9% i gruppen med eksperimentel risikoadfærd, der falder fra. Samme tendens ses for piger, dog er der generelt en lavere andel af piger, der frafalder deres igangværende gymnasiale uddannelse. Det gælder 6% i gruppen med lavrisikoadfærd, 4% i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd, 7% i gruppen med eksperimentel risikoadfærd og 15% i gruppen med højrisikoadfærd (tabel 5.1.1).

Når der tages højde for en række sociodemografiske karakteristika, herunder alder, forældres uddannelse og etnicitet, ses der blandt drenge en lavere forekomst af frafald i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd sammenlignet med drenge i gruppen med lavrisikoadfærd (OR: 0,84, 95% KI: 0,73-0,97), mens der ses en gradvist højere sandsynlighed for frafald i grupperne eksperimentel risikoadfærd (OR: 1,42, 95% KI: 1,27-1,59) og højrisikoadfærd (OR: 4.00, 95% KI: 3.54-4.52) sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd. Blandt piger ses overordnet samme tendenser, dog er der ingen statistisk sammenhæng mellem alkoholrelateret risikoadfærd og frafald (OR: 0,92, 95% KI: 0,81-1,04), når der sammenlignes med piger i gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 5.1.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og frafald fra igangværende gymnasial uddannelse blandt gymnasieelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.771	5.169	7.724	3.142
Andel, som frafalder igangvæ-rende gymnasial uddannelse (%)	8%	6%	9%	20%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,84 (0,73-0,97)***	**1,42 (1,27-1,59)***	**4,00 (3,54-4,52)***
Piger				
Antal deltagere	20.197	8.144	8.272	3.931
Andel, som frafalder igangvæ-rende gymnasial uddannelse (%)	6%	4%	7%	15%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,92 (0,81-1,04)**	**1,55 (1,39-1,73)***	**3,80 (3,39-4,25)***
Kombineret				
Antal deltagere	30.001	13.763	15.514	7.072
Andel, som frafalder igangvæ-rende gymnasial uddannelse (%)	6%	5%	8%	17%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**0,90 (0,82-0,99)***	**1.46 (1,35-1,58)***	**3,92 (3,61-4,26)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem frafald fra igangværende gymnasial uddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd
Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

5.2 Manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse

I det følgende kapitel undersøges sammenhængen mellem forskellige risikoadfærdsgrupper og manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. Ved dette udfaldsmål er det muligt at tage højde for, om de unge har skiftet mellem ungdomsuddannelser undervejs, eller at de er blevet forsinkede i deres uddannelse. Eksempelvis kan nogle unge, der ikke gennemfører en gymnasial uddannelse, have gennemført en erhvervsfaglig uddannelse i stedet, og omvendt kan nogle have skiftet fra en erhvervsfaglig uddannelse til en gymnasial uddannelse, som de efterfølgende har gennemført.

Gymnasier

Blandt gymnasieelever ses en tendens til en stigende andel med manglende gennemførelse af en vilkårlig ungdomsuddannelse i takt med stigende risikoadfærd – fra 5% i gruppen med lavrisikoadfærd til 13% i gruppen med højrisikoadfærd blandt drenge og fra 3% til 9% blandt piger. Dog ses der en lavere andel med manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd på tværs af køn (3% blandt drenge og 2% blandt piger) (tabel 5.2.1).

Når der tages højde for faktorerne alder, forældres uddannelse og etnicitet ses der blandt drenge en lavere sandsynlighed for ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd (OR: 0.78, 95% KI: 0.65-0.96) sammenlignet med referencegruppen, som er gruppen med lavrisikoadfærd, mens der blandt piger ikke ses en sammenhæng (OR: 0.87, 95% KI: 0.73-1.04). På tværs af køn ses en forøget sandsynlighed for ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (kombineret for køn; OR: 1.54, 95% KI: 1.38-1.71) og en endnu højere sandsynlighed for gruppen med højrisikoadfærd (kombineret for køn; OR: 4.27, 95% KI: 3.84-4.74) sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 5.2.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt gymnasieelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.840	5.193	7.777	3.192
Andel, som har manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse (%)	4%	3%	5%	13%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,78 (0,65-0,96)***	**1,55 (1,34-1,80)***	**4,38 (3,77-5,10)***
Piger				
Antal deltagere	20.279	8.188	8.306	3.973
Andel, som har manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse (%)	3%	2%	3%	9%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,87 (0,73-1,04)**	**1,56 (1,35-1,82)***	**4,03 (3,49-4,66)***
Kombineret				
Antal deltagere	30.152	13.832	15.598	7.166
Andel, som har manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse (%)	3%	2%	4%	11%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**0,85 (0,74-0,97)***	**1,54 (1,38-1,71)***	**4,27 (3,84-4,74)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet

[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet

* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd

Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

Erhvervsskoler

Blandt erhvervsskoleelever ses en væsentligt højere andel, som mangler gennemførelse af en ungdomsuddannelse sammenlignet med gymnasieelever, som blandt drenge spænder fra 28% i gruppen med lavrisikoadfærd, 26% i gruppen med eksperimentel risikoadfærd til 49% i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og 43% i gruppen med højrisikoadfærd. De tilsvarende andele blandt piger på erhvervsskoler er 30%, 30%, 49% og 43%.

Når der tages højde for faktorerne alder, forældres uddannelse og etnicitet ses der ingen sammenhæng mellem at være i gruppen med eksperimentel risikoadfærd og manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse (kombineret for køn; OR: 1.00, 95% KI: 0.83-1.22), når der sammenlignes med gruppen med lavrisikoadfærd. På tværs af køn ses der en forøget sandsynlighed for ikke at gennemføre en uddannelse i grupperne tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (kombineret for køn; OR: 2.37, 95% KI: 1.95-2.89) samt højrisikoadfærd (kombineret for køn; OR: 2.04, 95% KI: 1.70-2.45), når der sammenlignes med gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 5.2.2: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt erhvervsskoleelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	1.288	689	465	601
Andel, som har manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse (%)	28%	26%	49%	43%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,93 (0,75-1,16)**	**2,28 (1,81-2,87)***	**2,03 (1,65-2,51)***
Piger				
Antal deltagere	398	166	186	148
Andel, som har manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse (%)	30%	30%	49%	43%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**1,02 (0,67-1,55)**	**2,48 (1,70-3,61)***	**1,85 (1,24-2,77)***
Kombineret				
Antal deltagere	1.713	823	655	750
Andel, som har manglende gennemførelse af ungdomsuddannelse (%)	28%	27%	49%	43%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**1,00 (0,83-1,22)**	**2,37 (1,95-2,89)***	**2,04 (1,70-2,45)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet

[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet

* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd

Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

5.3 Opsamling

I analyserne for sammenhænge mellem unges risikoadfærd og frafald fra igangværende gymnasiale uddannelse ses en tydelig gradient, hvor gymnasieelever i gruppen med eksperimentel risikoadfærd har en forøget sandsynlighed for at frafalde deres igangværende uddannelse, og gruppen med højrisikoadfærd har en markant forøget sandsynlighed for frafald sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd. Blandt drenge i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd, men ikke blandt piger, er der en mindsket sandsynlighed for at frafalde sin uddannelse. Samme tendens ses i analyserne for manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse blandt gymnasieelever.

Blandt erhvervsskoleelever er der ingen sammenhæng mellem manglende gennemførelse af en ungdomsuddannelse og at være i gruppen med eksperimentel risikoadfærd, hvorimod unge i grupperne med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd samt højrisikoadfærd har en forøget sandsynlighed for ikke at gennemføre en ungdomsuddannelse, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd.

6. Risikoadfærd og karakterer

I dette kapitel undersøges, om forskellige risikoadfærdsmønstre er relateret til forskelle i karaktergennemsnit blandt gymnasieelever seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. Karaktergennemsnit er her målt ved opnået gennemsnitskarakter ved gennemført ungdomsuddannelse.

6.1 Karakterer

Karaktergennemsnit er udelukkende tilgængelige for gymnasieelever, der har gennemført en ungdomsuddannelse. Karakteren er den afsluttende karakter ud fra 7-trinsskalaen. Det vil sige, at elever, der ikke har gennemført deres uddannelse, ikke er medtaget i analyserne for karakterer.

Gymnasier

På tværs af køn ses det blandt gymnasieelever, at der er en faldende gradient i karaktergennemsnittet med stigende risikoadfærd. Det vil sige, at mens unge i gruppen med lavrisikoadfærd har et karaktergennemsnit på 7,4 blandt drenge og 7,7 blandt piger, falder det til 5,7 blandt drenge og 6,1 blandt piger i gruppen med højrisikoadfærd (tabel 6.1).

Når der tages højde for faktorerne alder, forældres uddannelse og etnicitet ses en statistisk signifikant sammenhæng mellem risikoadfærd og karaktergennemsnit, hvormed unge på tværs af køn i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd har 0,49 (95% KI: -0,54;-0,45) lavere karaktergennemsnit, 0,70 (95% KI: -0,74;-0,66) lavere karaktergennemsnit i gruppen med eksperimentel risikoadfærd og 1,70 (95% KI: -1,76;-1,64) lavere karaktergennemsnit i gruppen med højrisikoadfærd sammenlignet med referencegruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 6.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og karaktergennemsnit ved afsluttende studentereksamen blandt gymnasieelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, karaktergennemsnit og koefficient (95% konfidensinterval)

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.840	5.193	7.777	3.122
Karakterer (gennemsnit)	7,4	7,1	6,7	5,7
Koefficient (95% KI)[1]	**Reference**	**-0,49 (-0,54;-0,45)***	**-0,70 (-0,74;-0,66)***	**-1,69 (-1,79;-1,60)***
Piger				
Antal deltagere	19.970	8.402	7.487	3.490
Karakterer (gennemsnit)	7,7	7,3	7,3	6,1
Koefficient (95% KI)[1]	**Reference**	**-0,48 (-0,53;-0,42)***	**0,56 (-0,61;-0,50)***	**-1,61 (-1,69;-1,54)***
Kombineret				
Antal deltagere	29.152	13.452	14.905	6.350
Karakterer (gennemsnit)	7,6	7,2	7,0	5,9
Koefficient (95% KI)[2]	**Reference**	**-0,49 (-0,54;-0,45)***	**-0,70 (-0,74;-0,66)***	**-1,70 (-1,76;-1,64)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem karaktergennemsnit og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd
Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

6.2 Opsamling

I analysen for sammenhænge mellem risikoadfærdsmønstre og de unges karaktergennemsnit ses en tydelig gradient med faldende karaktergennemsnit i takt med stigende risikoadfærd. Mens unge på tværs af køn i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd scorer gennemsnitligt en halv karakter lavere sammenlignet med unge i gruppen med lavrisikoadfærd, scorer unge i gruppen med højrisikoadfærd 1,70 lavere på deres karaktergennemsnit.

7. Risikoadfærd og videregående uddannelse

I det følgende afsnit undersøges det, om forskellige risikoadfærdsmønstre blandt gymnasieelever er relateret til at være i gang med eller at gennemføre en videregående uddannelse. Formålet med de gymnasiale uddannelser er i udgangspunktet at være studieforberedende, og det er derfor relevant at undersøge gymnasieelevernes videre færd i uddannelsessystemet. Der undersøges to udfald, hvoraf det første inkluderer unge, som enten er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, mens det andet udfald et begrænset til kun at inkludere unge, der har gennemført en videregående uddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014.

7.1 Igangværende eller gennemført videregående uddannelse

I det følgende afsnit undersøges det, hvorvidt forskellige risikoadfærdsgrupper er forbundet med, om unge er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014.

Gymnasier

Som det ses i tabel 7.1.1, er det 75% af drenge og 80% af piger i gruppen med lavrisikoadfærd, som er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, mens det gælder for blot 46% af drenge og 67% af piger i gruppen med højrisikoadfærd (tabel 7.1.1).

Når der tages højde for faktorerne alder, forældres uddannelse og etnicitet, ses det, at der ikke er en sammenhæng mellem alkoholrelateret risikoadfærd og igangværende eller gennemført videregående uddannelse (kombineret for køn; OR: 1,06, 95% KI: 0,99-1,11) sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd. På tværs af køn er der en lavere sandsynlighed i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (kombineret for køn; OR: 0,82, 95% KI: 0,79-0,87) og en endnu lavere sandsynlighed i gruppen med højrisikoadfærd (kombineret for køn; OR: 0,44, 95% KI: 0,41-0,47) for at være i gang med eller at have gennemført en videregående uddannelse sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 7.1.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og sandsynligheden for at være i gang med eller at have gennemført en videregående uddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt gymnasieelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.443	5.052	7.379	2.785
Andel, som er i gang med eller har gennemført videregående uddannelse (%)	75%	76%	71%	46%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**1,06 (0.98-1.15)**	**0,82 (0,77-0,89)***	**0,40 (0,37-0,44)***
Piger				
Antal deltagere	19.732	8.022	8.037	3.636
Andel, som er i gang med eller har gennemført videregående uddannelse (%)	82%	83%	80%	67%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**1,07 (0,99-1,15)**	**0,81 (0,76-0,87)***	**0,47 (0,44-0,51)***
Kombineret				
Antal deltagere	29.207	13.509	10.382	6.411
Andel, som er i gang med eller har gennemført videregående uddannelse (%)	80%	80%	75%	62%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**1,06 (0,99-1,11)**	**0,82 (0,79-0,87)***	**0,44 (0,41-0,47)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet

[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet

* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem at være i gang med eller at have gennemført en videregående uddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd

Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

7.2 Gennemført videregående uddannelse

I det følgende afsnit undersøges det, hvorvidt forskellige risikoadfærdsgrupper er relateret til, om unge har gennemført en videregående uddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. I dette afsnit begrænses det udfald, som er inkluderet i ovenstående afsnit, således til kun at omfatte unge, som har gennemført en videregående uddannelse.

Gymnasier

Som det fremgår i nedenstående tabel, ses en tendens til, at unge har gennemført en videregående uddannelse i takt med stigende risikoadfærd. Det vil sige, at mens 25% blandt drenge og 26% blandt piger har gennemført en videregående uddannelse i gruppen med lavrisikoadfærd, gælder det for 13% blandt drenge og 17% blandt piger i gruppen med højrisikoadfærd (tabel 7.2.1).

Når der tages højde for faktorer som alder, forældres uddannelse og etnicitet ses der for begge køn en lavere sandsynlighed for at have gennemført en videregående uddannelse på tværs af risikoadfærdsgrupper (alkoholrelateret risikoadfærd; OR: 0,91, 95% KI: 0,86-0,96, eksperimentel risikoadfærd; OR: 0,70, 95% KI: 0,66-0,73, højrisikoadfærd; OR: 0,38, 95% KI: 0,36-0,42), når der sammenlignes med gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 7.2.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og sandsynligheden for at have gennemført en videregående uddannelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt gymnasieelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.443	5.052	7.379	2.785
Andel, som har gennemført videregående uddannelse (%)	25%	22%	21%	13%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,89 (0,81-0,96)***	**0,70 (0,65-0,75)***	**0,32 (0,28-0,36)***
Piger				
Antal deltagere	19.732	8.022	8.037	3.636
Andel, som har gennemført videregående uddannelse (%)	26%	24%	22%	17%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,92 (0,86-0,98)***	**0,70 (0,67-0,75)***	**0,46 (0,41-0,50)***
Kombineret				
Antal deltagere	29.207	13.509	14.959	6.411
Andel, som har gennemført videregående uddannelse (%)	26%	23%	22%	15%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**0,91 (0,86-0,96)***	**0,70 (0,66-0,73)***	**0,38 (0,36-0,42)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem at gennemføre en videregående uddannelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd
Data: Ungdomsprofilen 2014 og Elevregisteret

7.3 Udvikling over tid i andel, som er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse

I nedenstående afsnit illustreres udviklingen over tid i andelen af gymnasieelever, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse i perioden fra 2015-2020, på tværs af risikoadfærdsmønstre.

Gymnasier

Som det fremgår i nedenstående figur, har gruppen med lavrisikoadfærd gennem perioden fra 2015-2020 en højere andel, der gennemfører eller er i gang med en videregående uddannelse, sammenlignet med de øvrige grupper. Gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd indhenter dog denne forskel over tid, og i 2020 er der stort set lige mange i de to grupper, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse. I gruppen med eksperimentel risikoadfærd er der en lidt lavere andel gennem hele perioden, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, mens der er en markant lavere andel i gruppen med højrisikoadfærd gennem hele perioden (figur 7.3.1).

7.4 Opsamling

Analyserne i dette kapitel viser, at unge på gymnasier er mindre tilbøjelige til at være i gang med eller at have gennemført en videregående uddannelse i grupperne med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. Omtrent 80% af unge på tværs af køn er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse i 2020 i gruppen med lavrisikoadfærd, mens det gælder for 60% i gruppen med højrisikoadfærd.

I forhold til udviklingen over tid ses det, at gruppen med lavrisikoadfærd igennem perioden fra 2015-2020 har en højere andel, der gennemfører eller er i gang med en videregående uddannelse, sammenlignet med de øvrige grupper. Dog er andelene i 2020 stort set ens i grupperne med alkoholrelateret risikoadfærd og lavrisikoadfærd. Hen over hele perioden er der en markant lavere andel i gruppen med højrisikoadfærd, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse.

Figur 7.3.1: Udvikling over tid i andelen af gymnasieelever, der er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, fra 2015-2020

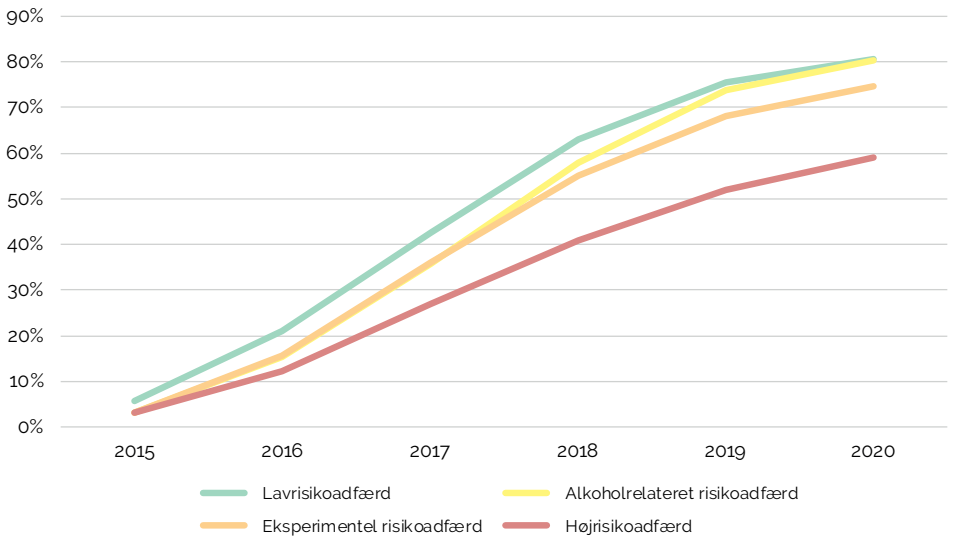

8. Risikoadfærd og beskæftigelse

I følgende kapitel undersøges sammenhænge mellem risikoadfærdsmønstre og beskæftigelse blandt erhvervsskoleelever seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. I dette kapitel er gymnasieelever ikke inkluderet, eftersom disse elever i højere grad end erhvervsskoleelever forventes at fortsætte på en videregående uddannelse i forhold til at gå direkte til beskæftigelse efter endt uddannelse. Der adskilles i denne opgørelse ikke mellem unge, som har færdiggjort en uddannelse, eller unge, som har droppet ud af deres uddannelse. Det betyder mere konkret, at gruppen, som er i beskæftigelse, består af unge, som har droppet ud af deres uddannelse og i stedet er kommet i beskæftigelse, men også af unge, som har færdiggjort en ungdomsuddannelse og i få tilfælde også en videregående uddannelse. Al form for beskæftigelse er inkluderet, herunder fuldtidsbeskæftigelse, deltidsbeskæftigelse og timelønnet arbejde.

8.1 Beskæftigelse

I følgende afsnit undersøges sammenhængen mellem forskellige risikoadfærdsmønstre og beskæftigelse blandt erhvervsskoleelever seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014.

Erhvervsskoler

Som det ses i nedenstående tabel, er det knap halvdelen af drenge på erhvervsskoler, der er i beskæftigelse, på tværs af risikoadfærdsgrupper, hvoraf den højeste andel er i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (55%). For piger gælder det omkring hver fjerde, der er i beskæftigelse i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd, hvorimod den højeste andel ses i grupperne med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd med 33% i begge grupper.

Når der tages højde for alder, forældres uddannelse og etnicitet ses der ikke statistisk signifikante sammenhænge mellem risikoadfærdsgrupper og beskæftigelse, dog er der en højere sandsynlighed for at være i beskæftigelse i gruppen med eksperimentel risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd i analysen kombineret for køn (OR: 1,21, 95% KI: 1,02-1,44). I denne analyse kan det bemærkes, at der relativt set er få unge i nogle af grupperne, som betyder, at den statistiske usikkerhed på estimaterne er større. Det kan desuden være en forklaring på, at der ses en statistisk signifikant sammenhæng mellem eksperimentel risikoadfærd og beskæftigelse i analysen kombineret for køn, hvor der er en større studiepopulation inkluderet med både drenge og piger.

Tabel 8.1.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og beskæftigelse seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt erhvervsskoleelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stof-relateret risiko-adfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	1.288	690	464	599
Andel, som er i beskæftigelse (%)	51%	55%	47%	51%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**1,21 (0,99-1,46)**	**0,95 (0,76-1,19)**	**1,02 (0,84-1,25)**
Piger				
Antal deltagere	398	166	187	148
Andel, som er i beskæftigelse (%)	28%	33%	24%	33%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**1,32 (0,88-1,97)**	**0,77 (0,51-1,16)**	**1,23 (0,81-1,86)**
Kombineret				
Antal deltagere	1.713	824	655	748
Andel, som er i beskæftigelse (%)	45%	50%	41%	48%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**1,21 (1,02-1,44)***	**0,91 (0,75-1,11)**	**1,06 (0,89-1,27)**

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem beskæftigelse og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd
Data: Ungdomsprofilen 2014 og DREAM-registeret

8.2 Udvikling over tid i andel, som er i beskæftigelse

I nedenstående afsnit ses udviklingen over tid i andelen af erhvervsskoleelever, der er i beskæftigelse i perioden fra 2015-2020, i de forskellige risikoadfærdsmønstre.

Erhvervsskoler

I nedenstående figur ses det, at de fire risikoadfærdsgrupper følges nogenlunde ad, hvad angår beskæftigelse, gennem perioden fra 2015-2020. Over tid er der en lidt større andel i gruppen med eksperimentel risikoadfærd, der er i beskæftigelse, mens der ses en lidt lavere andel blandt unge i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (figur 8.2.1).

Figur 8.2.1: Udvikling over tid i andel af erhvervsskoleelever, som er i beskæftigelse, fra 2015-2020

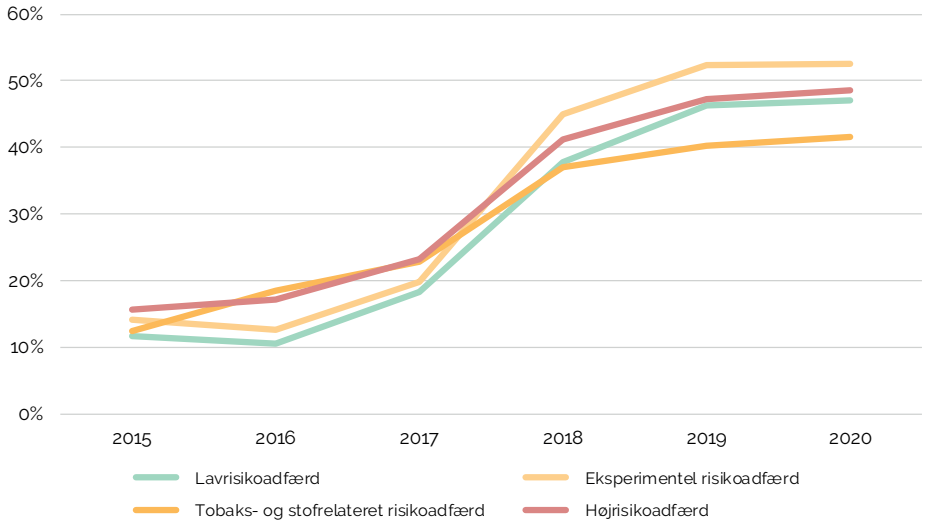

8.3 Opsamling

Det er omkring halvdelen af drenge på erhvervsskoler, der seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 er i beskæftigelse på tværs af risikoadfærdsmønstre. Blandt piger spænder det fra 24% blandt piger med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd til 33% blandt piger med eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd. Generelt set er der ikke statistisk signifikante forskelle i, hvorvidt risikoadfærdsmønstre er relateret til senere beskæftigelse blandt de unge på erhvervsskoler. Dette er med undtagelse af unge i gruppen med eksperimentel risikoadfærd, der i analysen kombineret for køn har en højere sandsynlighed for at være i beskæftigelse, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd.

I forhold til udvikling over tid ses der ikke betydelige forskelle i andelen af unge på erhvervsskoler, der over tid er i beskæftigelse. Der er en lidt større andel i gruppen med eksperimentel risikoadfærd og en lidt lavere andel i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd.

9. Risikoadfærd og NEET (Not in Employment, Education or Training)

I følgende kapitel undersøges sammenhænge mellem risikoadfærdsmønstre og NEET (Not in Employment, Education or Training) blandt gymnasie- og erhvervsskoleelever. Som tidligere beskrevet defineres NEET som unge, der hverken er under uddannelse eller i beskæftigelse i en periode på fire uger eller mere (28).

9.1 NEET

I nedenstående afsnit undersøges det, hvorvidt forskellige risikoadfærdsmønstre er relateret til NEET for henholdsvis gymnasie- og erhvervsskoleelever seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014.

Gymnasier

I nedenstående tabel ses det, at den højeste forekomst af unge i NEET er blandt unge med højrisikoadfærd (5% for drenge og 6% for piger), mens den laveste andel er i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd (2% på tværs af køn) (tabel 9.2.1).

Når der tages højde for faktorer som alder, forældres uddannelse og etnicitet ses en lavere sandsynlighed for at være i NEET-gruppen blandt unge med alkoholrelateret risikoadfærd blandt begge køn (kombineret for køn; OR: 0,66, 95% KI: 0,58-0,75), mens der blandt drenge også er en lavere sandsynlighed i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (OR: 0,75, 95% KI: 0,63-0,89), når der sammenlignes med unge med lavrisikoadfærd. Blandt piger i gruppen med højrisikoadfærd (OR: 1,54, 95% KI: 1,32-1,79), men ikke drenge i samme gruppe (OR: 1,06, 95% KI: 0,88-1,30), ses en forøget sandsynlighed for at være i NEET-gruppen sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 9.2.1: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og sandsynligheden for at være i NEET (Not in Employment, Education or Training) seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt gymnasieelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Gymnasier	Lavrisikoadfærd	Alkoholrelateret risikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	9.864	5.200	7.773	3.199
Andel, som er i NEET (%)	4%	2%	3%	5%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,61 (0,49-0,76)***	**0,75 (0,63-0,89)***	**1,06 (0,88-1,30)**
Piger				
Antal deltagere	20.323	8.192	8.321	3.978
Andel, som er i NEET (%)	4%	2%	3%	6%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,69 (0,58-0,81)***	**0,89 (0,77-1,03)**	**1,54 (1,32-1,79)***
Kombineret				
Antal deltagere	30.221	13.843	15.609	7.177
Andel, som er i NEET (%)	4%	2%	3%	6%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**0,66 (0,58-0,75)***	**0,82 (0,73-0,92)***	**1,32 (1,17-1,49)***

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem at være i NEET-gruppen og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd
Data: Ungdomsprofilen 2014 og DREAM-registeret

Erhvervsskoler

I nedenstående tabel ses forekomsten af unge på erhvervsskoler, der er i NEET på tværs af risikoadfærdsgrupper seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014. Den højeste andel i NEET ses i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd (19% blandt drenge og 24% blandt piger), mens den laveste andel ses i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (13% blandt drenge og 19% blandt piger). Dog adskiller andelene sig ikke markant fra hinanden (tabel 9.2.2).

Når der tages højde for faktorerne alder, forældres uddannelse og etnicitet, ses der ingen signifikante forskelle i sandsynligheden for at være i NEET på tværs af risikoadfærdsgrupper, når der sammenlignes med gruppen med lavrisikoadfærd.

Tabel 9.2.2: Sammenhæng mellem risikoadfærdsmønstre og sandsynligheden for at være i NEET (Not in Employment, Education or Training) seks år efter deltagelse i Ungdomsprofilen 2014 blandt erhvervsskoleelever, opdelt på køn og kombineret for køn. Antal, andele (%) og OR (95% konfidensinterval)

Erhvervsskoler	Lavrisikoadfærd	Eksperimentel risikoadfærd	Tobaks- og stofrelateret risikoadfærd	Højrisikoadfærd
Drenge				
Antal deltagere	1.288	690	464	599
Andel, som er i NEET (%)	14%	13%	19%	15%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,92 (0,69-1,22)**	**1,13 (0,84-1,51)**	**1,02 (0,77-1,36)**
Piger				
Antal deltagere	398	166	187	148
Andel, som er i NEET (%)	22%	19%	24%	22%
OR (95% KI)[1]	**1 (reference)**	**0,83 (0,52-1,32)**	**1,00 (0,65-1,54)**	**1,00 (0,63-1,60)**
Kombineret				
Antal deltagere	1.713	824	655	748
Andel, som er i NEET (%)	16%	13%	20%	16%
OR (95% KI)[2]	**1 (reference)**	**0,90 (0,70-1,15)**	**1,07 (0,84-1,36)**	**1,03 (0,81-1,31)**

[1] Justeret for alder, forældres uddannelse og etnicitet
[2] Justeret for alder, køn, forældres uddannelse og etnicitet
* Indikerer, at der er en statistisk signifikant sammenhæng mellem at være i NEET-gruppen og at være i gruppen med den pågældende risikoadfærd sammenlignet med gruppen med lavrisikoadfærd
Data: Ungdomsprofilen 2014 og DREAM-registeret

9.2 Udvikling over tid i andel, der er i NEET

I nedenstående afsnit ses udviklingen over tid i andelen af henholdsvis gymnasie- og erhvervsskoleelever, der er i NEET i løbet af perioden fra 2015-2020, på tværs af risikoadfærdsmønstre.

Gymnasier

Som det fremgår af nedenstående figur, følges tre af de fire risikoadfærdsgrupper nogenlunde ad gennem perioden fra 2015-2020, det vil sige gruppen med lavrisikoadfærd, alkoholrelateret risikoadfærd og eksperimentel risikoadfærd. Det er i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd, at den laveste andel af unge i NEET ses. I løbet af hele perioden er der en højere andel i NEET blandt unge med højrisikoadfærd. Det skal dog bemærkes, at det er en relativt lille procentdel af alle unge på gymnasier, der befinder sig i NEET hen over perioden, og y-aksen i nedenstående figur spænder således kun fra 0-10% (figur 9.2.1).

Figur 9.2.1: Udvikling over tid i andel blandt gymnasieelever, der er i NEET, fra 2015-2020

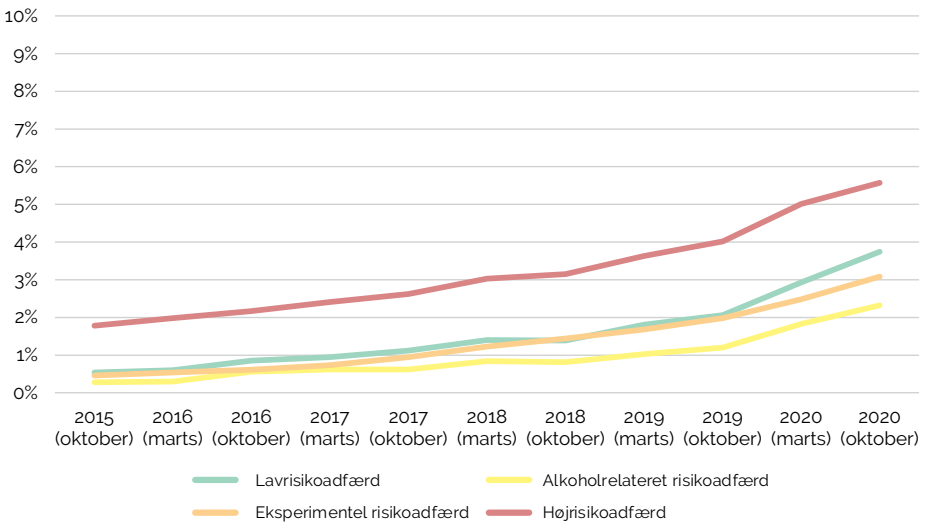

Erhvervsskoler

Som det ses i figur 9.2.2, er der i løbet af perioden fra 2015-2020 en højere andel af unge i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd, der er i NEET, mens andelene i de andre grupper er tættere på hinanden i løbet af perioden. Den laveste andel i NEET ses blandt unge i gruppen med eksperimentel risikoadfærd (figur 9.2.2).

Figur 9.2.2: Udvikling over tid i andel blandt erhvervsskoleelever, der er i NEET, fra 2015-2020

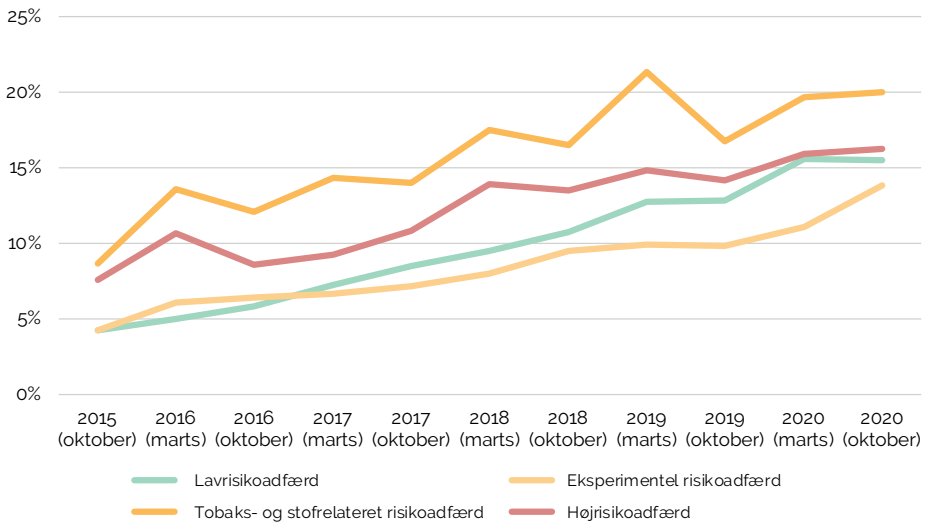

9.3 Opsamling

Der er generelt meget få af de unge på gymnasier, der seks år efter deltagelse i *Ungdomsprofilen 2014* befinder sig i NEET (mellem 2% og 6% på tværs af køn). Der ses en lavere sandsynlighed for at være i NEET blandt unge på gymnasier i gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd på tværs af køn samt i gruppen med eksperimentel risikoadfærd blandt drenge, men ikke piger, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. Blandt unge på gymnasier i gruppen med højrisikoadfærd ses en forøget sandsynlighed for at være i NEET sammenlignet med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. I forhold til udviklingen over tid ses en markant højere andel blandt unge i højrisikoadfærdsgruppen, der er i NEET, gennem hele perioden fra 2015-2020 sammenlignet med de øvrige grupper.

Blandt erhvervsskoleelever ses, sammenlignet med elever på gymnasier, generelt set en højere andel, der er i NEET (mellem 13% og 20% på tværs af køn). Der er ingen statistisk signifikante forskelle på at befinde sig i NEET på tværs af risikoadfærdsmønstre, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. I forhold til udvikling over tid ses en lidt større andel af unge i NEET blandt unge i gruppen med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd sammenlignet med de øvrige grupper, mens den laveste andel ses i gruppen med eksperimentel risikoadfærd.

10. Diskussion

Denne rapport har haft til formål dels at kortlægge, hvad der karakteriserer unge mellem 15-24 år med forskellige risikoadfærdsmønstre, og dels at undersøge, hvorvidt der er forskel på unges videre færd i uddannelsessystemet og i beskæftigelse på tværs af risikoadfærdsmønstre.

Risikoadfærdsgrupper og udviklingen i risikoadfærd over tid

Ved brug af latent klasseanalyse er unge med forskellige grader af risikoadfærd grupperet i forhold til 13 indikatorer for rusmiddelbrug relateret til alkohol, rygning, andre nikotin- og tobaksrelaterede produkter, hash og øvrige stoffer. På baggrund af analysen blev fire grupper af risikoadfærdsmønstre identificeret blandt gymnasieelever og fire grupper blandt erhvervsskoleelever. Grupperne havde samme karakteristika på tværs af køn, men lignede ikke hinanden på tværs af uddannelsestype. Blandt både gymnasieelever og erhvervsskoleelever blev der således identificeret grupper med lavrisikoadfærd, eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd. Blandt gymnasieelever blev der identificeret en gruppe med alkoholrelateret risikoadfærd, mens der blandt erhvervsskoleelever blev identificeret en gruppe med tobaks- og stofrelateret risikoadfærd.

Resultaterne fra denne rapport stemmer i høj grad overens med anden litteratur på området. Systematiske reviews fra henholdsvis år 2020 (blandt unge mellem 11-18 år) og 2022 (blandt unge mellem 18-25 år) viser ligeledes, at risikoadfærd typisk er inddelt i fire grupper kendetegnet ved lavrisikoadfærd/lavt forbrug af rusmidler, enkelt- eller dobbeltforbrug, moderat multiforbrug og højt multiforbrug (16, 29). På tværs af disse studier er et lavt forbrug af rusmidler kendetegnet ved eksklusivt alkoholforbrug eller i kombination med tobak og/eller hash, mens grupperne med et højt forbrug af rusmidler er kendetegnet ved alkoholforbrug, tobak og/eller hash samt andre stoffer. Fælles for litteraturen på området er, at det i højere grad er drenge og ældre unge, der befinder sig i grupperne med en højere grad af risikoadfærd, mens det typisk er pigerne og de yngre unge, som har en lavere grad af risikoadfærd. De samme tendenser gør sig gældende i denne rapport.

Rapporten har fokuseret på unges risikoadfærd, baseret på deres besvarelser på undersøgelsen *Ungdomsprofilen 2014*, og deres videre færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. For at kunne lave disse analyser er det en nødvendighed at kunne følge de unge til det tidspunkt, hvor de gennemfører eller frafalder en uddannelse, kommer i beskæftigelse eller i NEET, hvilket kræver en opfølgningsperiode på en årrække. En udfordring ved nærværende undersøgelse er imidlertid, at markedet for særligt nikotin- og tobaksprodukter har udviklet og ændret sig hastigt inden for de senere år, hvor nye produkter bliver markedsført og lanceret. Et eksempel på dette er snus og nikotinposer, som meget få i denne undersøgelse rapporterer at bruge jævnligt (mellem 1% og 6% på tværs af køn og uddannelsestype). Inden for de seneste år er brugen af snus steget markant – 11% af unge i 2021 bruger jævnligt snus eller nikotinposer, hvilket er en stigning fra 2010, hvor forbruget lå på omkring 2% (15).

I 2022 udkom en rapport, *Risikoadfærd blandt unge – risikoadfærdsmønstre og sammenhæng med anden sundhedsadfærd, fysisk helbred, mental sundhed og sociale relationer,* baseret på data fra 2019, der havde til formål at identificere unge i forskellige risikoadfærdsgrupper og karakteristika, der knyttede sig til de forskellige grupper (30). Fundene fra nærværende rapport stemmer i høj grad overens med de risikoadfærdsgrupper, der blev fundet baseret på data fra 2019 – om end andelene af unge, der forbruger diverse rusmidler, adskiller sig en smule. Fordelingen af risikoadfærdsgrupper på sociodemografiske karakteristika, fysiske og mentale sundhedsindikatorer, skoleliv og sociale relationer samt belastninger er også forholdsvis ens på tværs af undersøgelserne baseret på data fra forskellige år. Det vurderes således, at selvom markedet for rusmidler har en tendens til at ændre sig over tid, er mønstrene i risikoadfærd blandt unge mere konstante, hvorfor resultaterne fra nærværende undersøgelse har relevans for også nutidens unge, der går på en ungdomsuddannelse. I denne sammenhæng skal det nævnes, at den latente klasseanalyse identificerede andre risikoadfærdsgrupper blandt erhvervsskoleelever i 2019 end denne rapport baseret på data fra 2014. I undersøgelsen fra 2019 lignede risikoadfærdsgrupperne blandt erhvervsskoleelever de samme risikoadfærdsgrupper

blandt gymnasieelever, hvilket også er de samme risikoadfærdsgrupper, der blev identificeret blandt gymnasieelever i nærværende rapport. Vi kan ikke med sikkerhed sige, hvad forskellene blandt erhvervsskoleelever i 2019 og 2014 skyldes, men det kan eventuelt skyldes i metodiske forskelle i dataindsamlingen.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og andre faktorer

Denne rapport viser overordnet set, at langt de fleste unge med en lavere grad af risikoadfærd trives godt, både hvad angår fysisk helbred, mental sundhed og skoletrivsel. Gymnasieelever med eksperimentel risikoadfærd trives ikke i samme grad som unge med lavrisikoadfærd og alkoholrelateret risikoadfærd, og unge med højrisikoadfærd trives i endnu ringere grad. Blandt unge på erhvervsskoler ses der ligeledes en tendens til, at unge med højere grad af risikoadfærd (tobaks- og stofrelateret risikoadfærd samt højrisikoadfærd) trives i markant ringere grad end de andre to grupper med lavrisikoadfærd og eksperimentel risikoadfærd. Resultaterne fra nærværende rapport stemmer i høj grad overens med anden litteratur på området, som viser, at risikoadfærd, herunder lav grad af mental sundhed, uhensigtsmæssig sundhedsadfærd, for eksempel fysisk inaktivitet, søvnproblemer og usundt kostmønster, ofte ophober sig blandt de samme grupper af unge (16, 17, 31).

Ud fra nærværende rapport er det ikke muligt at udtale sig om, på hvilken måde de forskellige faktorer er forbundet, da risikoadfærd og andre faktorer er målt på samme tid blandt de unge. Det vil sige, at vi ikke kan udtale os om, hvorvidt en højere grad af risikoadfærd er årsag til ringere mental og fysisk helbred samt skoletrivsel, eller hvorvidt risikoadfærd i stedet er en reaktion på, at de unge ikke trives mentalt, fysisk og i skolen (se også kapitlet om Kausalitet). Det er også muligt, at sammenhængene går begge veje. Eksempelvis ved vi fra tidligere undersøgelser om rygning, at individer, der ryger, oplever et højere stressniveau end individer, som ikke ryger (32), og at rygning ofte bruges som et middel til at reducere det oplevede stressniveau (33). Grundet en høj nikotineksponering kan rygning dog også bidrage til eller øge stressniveauet (34), og undersøgelser har vist, at rygestop reducerer niveauet af stress (35). Dette eksempel understreger det komplekse samspil mellem rusmiddelbrug og andre relaterede risikofaktorer.

Sammenhæng mellem risikoadfærd og unges gennemførelse af uddannelse og beskæftigelse

Unge på gymnasier og erhvervsskoler med en højere grad af risikoadfærd (eksperimentel risikoadfærd og højrisikoadfærd på gymnasier samt tobaks- og stofrelateret risikoadfærd og højrisikoadfærd på erhvervsskoler) har lavere sandsynlighed for at gennemføre en ungdomsuddannelse, når der sammenlignes med unge i gruppen med lavrisikoadfærd. Desuden får unge på gymnasier generelt set lavere karakterer, færre går i gang med eller gennemfører en videregående uddannelse, og flere befinder sig i NEET-gruppen blandt unge i grupperne med højere risikoadfærd sammenlignet med unge med lavrisikoadfærd. Disse fund tyder altså på, at der med stigende grad af risikoadfærd, er stigende risiko for negative konsekvenser i form af manglende gennemførelse af uddannelse og risiko for at være i NEET-gruppen – hvilket dog er med undtagelse af gruppen med alkoholrelateret risikoadfærd, som generelt set er på lige fod med eller klarer sig bedre end gruppen med lavrisikoadfærd. Dette kan hænge sammen med, at alkohol er meget udbredt blandt danske unge (5), og især på gymnasier er sociale sammenhænge ofte forbundet med indtag af alkohol. Det kan derfor tyde på, at de unge, som udviser alkoholrelateret risikoadfærd, muligvis har det godt socialt – hvilket resultaterne fra rapporten også tyder på, altså, at disse unge har høj skoletrivsel og sociale relationer - og derfor er de mere tilbøjelige til at gennemføre en ungdomsuddannelse og gå i gang med en videregående uddannelse end andre unge. Det er dog værd at bemærke, at disse unge har signifikant lavere karaktergennemsnit end unge med lavrisikoadfærd, og det er derfor vigtigt at være opmærksom på, at selvom det muligvis opleves, at alkoholrelateret adfærd er forbundet med sociale gevinster, kan det samtidig have en negativ konsekvens for det oplevede udbytte af undervisningen.

Fundene fra nærværende rapport er i overensstemmelse med tidligere videnskabelige undersøgelser, som viser, at brug af rusmidler kan øge risikoen for, at unge ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, har øget fravær i skolen, og at det akademiske engagement og formåen påvirkes negativt (21-24). Dog er den eksisterende litteratur mangelfuld, og det har ikke været muligt at identificere tidligere studier, der har undersøgt mønstre af risikoadfærd målt på forskellige indikatorer af rusmidler.

Metodiske overvejelser

I fortolkningen af undersøgelsens resultater er det relevant at have populationens alder for øje. De yngste deltagere i *Ungdomsprofilen 2014* var 15 år, da de deltog, hvilket vil sige, at de er omkring 21 år i 2020. Mange unge tager sabbatår, rejser til udlandet, skifter uddannelse eller flytter til en større by, og derfor er det forventeligt, at en del unge først senere søger videre i uddannelsessystemet eller kommer i beskæftigelse. Unge i gruppen med lavrisikoadfærd er generelt yngre sammenlignet med de andre tre risikoadfærdsgrupper og er måske ikke lige så langt fremme i deres uddannelsesforløb. Vi har i vores analyser justeret for alder og dermed taget højde for aldersforskelle mellem grupperne.

Unge, der ikke optræder i nogle registre, altså som hverken er indskrevet på en uddannelse, registreret som lønmodtager eller modtager offentlig ydelse, optræder som "rest-gruppen" i oversigten over unges uddannelses- og beskæftigelsesstatus (figur 4.1 og 4.2 på gymnasier og 4.3 og 4.4 på erhvervsskoler). Dette dækker over omkring 3-9% på tværs af risikoadfærdsgrupper på gymnasier og 10-20% på erhvervsskoler. Vi kan ikke sige noget om, hvad disse unge foretager sig, og en andel burde muligvis tilhøre NEET-gruppen. Derfor kan størrelsen af NEET-gruppen i denne undersøgelse være underestimeret.

I forhold til at vurdere betydningen af forskellige risikoadfærdsmønstre skal det nævnes, at denne undersøgelse kun giver et øjebliksbillede af risikoadfærd blandt unge, idet de besvarer spørgeskemaundersøgelsen i 2014. Det vides derfor ikke, hvordan de unges risikoadfærd ser ud i resten af undersøgelsesperioden. Dog peger resultaterne på, særligt blandt gymnasieelever, at der er tydelige forskelle mellem grupperne i deres videre færd i uddannelsessystemet. Det lader derfor til, at de forskelle i risikoadfærd, som vi finder blandt gymnasieelever i 2014, har betydning for elevernes unge år; om de får gennemført en ungdomsuddannelse, deres karaktergennemsnit, og om de kommer videre i uddannelsessystemet. Resultaterne for erhvervsskoleelever viser dog ikke tydelige forskelle mellem risikoadfærdsgrupperne, hvilket kan tyde på, at risikoadfærd blandt erhvervsskoleelever måske ikke i lige så høj grad påvirker deres senere beskæftigelsesstatus og -muligheder.

Selvom vi i denne rapport ser en sammenhæng mellem risikoadfærd og udfaldsmål relateret til uddannelse og beskæftigelse, kan vi ikke med sikkerhed sige, at det er forbruget af rusmidler, der har afgørende betydning for, hvordan de unge klarer sig senere i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet. De unge, som befinder sig i højrisikogruppen, er også de mest udsatte unge i form af belastninger i familien, herunder alkoholproblemer i nærmeste familie, økonomiske problemer og forældre, der er flyttet fra hinanden, samt mentale og fysiske symptomer, som også kan påvirke deres uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder. For at imødekomme disse usikkerheder har vi justeret for faktorer, som kan have afgørende betydning for unges brug af rusmidler samt deres senere uddannelse og beskæftigelse, eksempelvis forældres uddannelsesniveau. Denne rapport finder således signifikante sammenhænge mellem risikoadfærdsmønstre og særligt uddannelsesudfald, selv når betydningen af andre relevante faktorer fjernes. Denne rapport kan derfor være med til at identificere sårbare grupper, og hvad der karakteriserer dem, samt danne grundlag for fremtidige indsatser tiltænkt netop disse målgrupper med henblik på at øge deres trivsel og give ekstra støtte i deres videre færd i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Unge uden for ungdomsuddannelserne

Det er udelukkende unge, som går på en gymnasial uddannelse og på grundforløbet på en erhvervsskole, der er inkluderet i denne rapport. Nærværende undersøgelse kan derfor ikke udtale sig om, hvilke risikoadfærdsmønstre der gør sig gældende for andre grupper af unge, og hvordan deres videre uddannelse og beskæftigelse ser ud. Undersøgelsen her peger på, at der er en gruppe af unge i ekstra udsathed, nemlig unge i gruppen med højrisikoadfærd. Det er dog vigtigt at have in mente, at unge, som starter på en erhvervsskole eller gymnasie, generelt set udgør en mere ressourcestærk gruppe sammenlignet med unge, der ikke kommer i gang med en ungdomsuddannelse. Det er således en selekteret gruppe af unge, som indgår i undersøgelsen i denne rapport, og resultaterne, der præsenteres her, kan ikke generaliseres til alle 15-24-årige i Danmark. Blandt andet viser undersøgelser, at unge, der ikke får en uddannelse, ofte er mere belastet på en række parametre, herunder psykisk, socialt og sundhedsmæssigt, og at de er mere tilbøjelige til at bruge rusmidler end andre grupper af unge, for eksempel på gymnasier (26, 36, 37). Det kan derfor forventes, at mange unge uden for uddannelsessystemet har samme eller måske højere grad af rusmiddelrelateret risikoadfærd end grupperne af unge med høj risikoadfærd, som er identificeret i denne rapport. Ifølge opgørelser fra Børne- og Undervisningsministeriet er andelen på en 9. klasses årgang, som er overgået til en ungdomsuddannelse ét år efter afsluttet 9. klasse, på omkring 86-87%, og andelen har været nogenlunde stabil siden 2014 (38). Således er der omkring 13-14%, der ikke går i gang med en ungdomsuddannelse. Disse unge, deres risikoadfærd, og hvordan de klarer sig i forhold til uddannelse og beskæftigelse senere hen, kan denne undersøgelse ikke fortælle noget om. Der eksisterer ikke lignende undersøgelser på området, som følger unge uden for ungdomsuddannelserne, og der mangler derfor generelt set flere undersøgelser, som følger denne gruppe af unge.

Perspektivering

At eksperimentere med risikoadfærd er en naturlig del af ungdomslivet, og de fleste unge vil afprøve forskellige former for risikoadfærd uden at opleve markante negative konsekvenser senere i livet (39). I denne undersøgelse ses det eksempelvis, at størstedelen af drenge og piger på erhvervsskoler og gymnasier har en lav grad af risikoadfærd, og samtidig trives relativt godt fysisk, mentalt og socialt. Dog peger rapporten også på, at der er en mindre gruppe af unge, som har en højere grad af risikorelateret adfærd, der samtidig trives markant ringere, og som har en markant højere sandsynlighed for ikke at gennemføre en uddannelse. Desuden ved vi fra andre undersøgelser, at risikoadfærd tidligt i livet kan påvirke unges liv senere hen, hvilket blandt andet viser sig i form af øget risiko for afhængighed, social udsathed og negativ kognitiv formåen (12-14, 40). Den uddannelsesmæssige kontekst er i denne sammenhæng vigtig, og skolelivet er ofte præget af sociale aktiviteter på eller uden for skolen, hvor eksempelvis alkohol er involveret (10, 11). Det er derfor muligt, at nogle unges rusmiddelforbrug vil ændre sig i takt med, at de skifter miljø, mens andre kan være mere tilbøjelige til at opretholde det risikoadfærdsmønster, som de har fastlagt i løbet af deres skoletid. Forebyggelse bør derfor indtænkes så tidligt som muligt og allerede i folkeskolen eller i forbindelse med, at unge starter på en ungdomsuddannelse. Tidlig forebyggelse er nemlig essentiel for, at unge ikke udvikler et problematisk rusmiddelforbrug, der på længere sigt har konsekvenser for de unges uddannelse og beskæftigelse samt generelle trivsel. Resultaterne understreger samtidig vigtigheden af, at indsatser målrettet unge i højere grad bør tænke rusmiddelforbrug som en del af et større risikoadfærdsmønster fremfor at undersøge og fokusere på enkelte risikofaktorer.

Referencer

1. Sundhedsdatastyrelsen. Begrebsbasen December, 2022. https://sundhedsdata.iterm.dk/
2. Tønnesen H, Søndergaard L, Jørgensen T, Overgaard D, Kristensen I, Barfod S, et al. Terminologi: Forebyggelse, sundhedsfremme og folkesundhed. Sundhedsstyrelsen; 2005.
3. Sundhedsstyrelsen. Danskernes rygevaner 2020. Delrapport 1: Nikotinafhængighed. Sundhedsstyrelsen; 2021.
4. Petersen MT, Lund L, Bast LS. Udvalgte tendenser 2021, rapport 3. Statens Institut for Folkesundhed; 2022.
5. Jensen HAR, Udesen CH, Ekholm O. Den Europæiske Rusmiddelundersøgelsen (ESPAD) 2019: Rusmiddeladfærd blandt skoleelever i 9. klasse i Danmark og udviklingen siden 1995. Sundhedsstyrelsen; 2020.
6. Inchley J, Currie D, Budisavljevic S, Torsheim T, Jaastad A, Cosma A, et al. Spotlight on adolescent health and well-being. Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. 2020;1.
7. Sundhedsstyrelsen. Notat om alkoholforbrug og drikkemønstre i Danmark. Sundhedsstyrelsen; 2022.
8. Rosendahl H, Davidsen M, Møller SR, Román JEI, Kragelund K, Christensen AI, et al. Danskernes sundhed: Den Nationale Sundhedsprofil 2021. Sundhedsstyrelsen; 2022.
9. Sundhedsstyrelsen. Udbredelse af illegale stoffer i befolkningen og blandt de unge. Sundhedsstyrelsen; 2022.
10. Pisinger VSC, Bendtsen P, Hulvej Rod M, Tolstrup JS. School factors and student drinking in high schools: a cross-sectional study of school policies and party regulation. BMC Public Health. 2020;20(1):236.
11. Pisinger V, Hoffmann SH, Rosing JA, Thygesen LC, Krølner RF, Tolstrup JS. Alkoholforebyggelse på gymnasier: Erfaringer med indsatsen Gymnasier Fuld af liv. Statens Institut for Folkesundhed; 2021.
12. Moss HB, Chen CM, Yi H-y. Early adolescent patterns of alcohol, cigarettes, and marijuana polysubstance use and young adult substance use outcomes in a nationally representative sample. Drug Alcohol Depend. 2014;136:51-62.
13. Maimaris W, McCambridge J. Age of first drinking and adult alcohol problems: systematic review of prospective cohort studies. J Epidemiol Community Health. 2014;68(3):268-74.
14. Spear LP. Effects of adolescent alcohol consumption on the brain and behaviour. Nat Rev Neurosci. 2018;19(4):197-214.
15. Vestbo J, Andreasen JT, Bast LS, Lund L, Pisinger CH. Nikotinbrug blandt børn og unge. Konsekvenser og forebyggelse. Vidensråd for Forebyggelse; 2022.
16. Halladay J, Woock R, El-Khechen H, Munn C, MacKillop J, Amlung M, et al. Patterns of substance use among adolescents: A systematic review. Drug Alcohol Depend. 2020;216:108222.
17. Jackson C, Sweeting H, Haw S. Clustering of substance use and sexual risk behaviour in adolescence: analysis of two cohort studies. BMJ Open. 2012;2(1):e000661.
18. Vestbo J, Pisinger C, Bast LS, Gyrd-Hansen D. Forebyggelse af rygning blandt børn og unge. Hvad virker? Copenhagen: Vidensråd for Forebyggelse. 2018:1-124.
19. Tolstrup JS, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur: et bidrag til debatten. Vidensråd for Forebyggelse; 2019.
20. Lassen TH, Petersen MNS, Hviid SS, Jespersgaard N, Bjerregaard P, Grønbæk MK, et al. Alkoholrelaterede helbredskonsekvenser: en systematisk litteraturgennemgang af nyeste evidens. Sundhedsstyrelsen; 2020.

21. Kelly AB, EvansWhipp TJ, Smith R, Chan GC, Toumbourou JW, Patton GC, et al. A longitudinal study of the association of adolescent polydrug use, alcohol use and high school non completion. Addiction. 2015;110(4):627-35.
22. Townsend L, Flisher AJ, King G. A systematic review of the relationship between high school dropout and substance use. Clin Child Fam Psychol Rev. 2007;10(4):295-317.
23. Valkov P. School dropout and substance use: Consequence or predictor. Trakia Journal of Sciences. 2018;16(2):95.
24. Møller SP, Jespersgaard N, Hjarnaa L, Tolstrup JS. Unges brug af cannabis og andre euforiserende stoffer. Sundhedsstyrelsen; 2020.
25. Stea TH, Abildsnes E, Strandheim A, Haugland SH. Do young people who are not in education, employment or training (NEET) have more health problems than their peers? A cross-sectional study among Norwegian adolescents. Norsk Epidemiologi. 2019;28(1-2).
26. Stea TH, de Ridder K, Haugland SH. Comparison of risk-behaviors among young people who are not in education, employment or training (NEET) versus high school students. A cross-sectional study. Norsk Epidemiologi. 2019;28(1-2).
27. Bendtsen P, Mikkelsen SS, Tolstrup JS. Ungdomsprofilen 2014: sundhedsadfærd, helbred og trivsel blandt elever på ungdomsuddannelser. Statens Institut for Folkesundhed; 2015.
28. Danmarks Statistik. Unge uden for beskæftigelse og uddannelse (NEET): Danmarks Statistik; 2021. https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/arbejde-og-indkomst/befolkningens-arbejdsmarkedsstatus/unge-uden-for-beskaeftigelse-og-uddannelse-neet.
29. de Jonge MC, Bukman AJ, van Leeuwen L, Onrust SA, Kleinjan M. Latent classes of substance use in young adults - a systematic review. Subst Use Misuse. 2022;57(5):769-85.
30. Bramming M, Rise JE, Holst CA, Hviid S, Tolstrup JS. Risikoadfærd blandt unge: Risikoadfærdsmønstre og sammenhæng med anden sundhedsadfærd, fysisk helbred, mental sundhed og sociale relationer. Sundhedsstyrelsen; 2022.
31. Chiolero A, Wietlisbach V, Ruffieux C, Paccaud F, Cornuz J. Clustering of risk behaviors with cigarette consumption: A population-based survey. Prev Med. 2006;42(5):348-53.
32. Buhelt LP, Pisinger C, Andreasen AH. Smoking and stress in the general population in Denmark. Tob Prev Cessat. 2021;7:27.
33. Lawless MH, Harrison KA, Grandits GA, Eberly LE, Allen SS. Perceived stress and smoking-related behaviors and symptomatology in male and female smokers. Addict Behav. 2015;51:80-3.
34. Jackson KJ, Muldoon PP, De Biasi M, Damaj MI. New mechanisms and perspectives in nicotine withdrawal. Neuropharmacology. 2015;96(Pt B):223-34.
35. Hajek P, Taylor T, McRobbie H. The effect of stopping smoking on perceived stress levels. Addiction. 2010;105(8):1466-71.
36. Esch P, Bocquet V, Pull C, Couffignal S, Lehnert T, Graas M, et al. The downward spiral of mental disorders and educational attainment: a systematic review on early school leaving. BMC Psychiatry. 2014;14:237.
37. Dalskov Pihl M, Salmon R. Psykisk sygdom og dårlige karakterer spænder ben for unges uddannelse. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd; 2021.
38. Børne og Undervisningsministeriet. Overgang til ungdomsuddannelser: Børne og Undervisningsministeriet; 2022. https://www.uvm.dk/statistik/grundskolen/elever/overgang-til-uddannelser.
39. Bengtsson TT, Ravn S. Youth, risk, routine: A new perspective on risk-taking in young lives. Routledge; 2018.

Sundhed for alle ♥ + ●